

НАЦИОНАЛЕН АКАДЕМИЧЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

ЗАСЕДАНИЕ НА ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ

София, 30 декември 1978 година

2

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

ДНЕВЕН РЕД	3 стр.
ПРИСЪСТВУВАЩИ	4
ПЪРВА ТОЧКА	
ОБЯСНЕНИЯ	
Венера Наследникова	5
ИЗКАЗВАНИЯ	6
ВТОРА ТОЧКА	
ИЗКАЗВАНИЯ	
Николина Лекова	12
Славка Славова/писмено изказване/	13
Юлиан Вучков	15
Маргарита Дупаринова	26
Илияна Друмева	28
Антония Каракостова	30
Любомир Кабакчиев	36
Георги Черкелов	42
Кирил Неделчев	45
Банчо Банов	47
Сава Хашъмов	48
Крум Табаков	50
Филип Филипов	53
Александър Панков	54
ОТГОВОР НА РЕЖИСЬОРА	
Крикор Азарян	56
ЗАКЛЮЧИТЕЛНО ИЗКАЗВАНЕ	
предс. Дико Фучеджиев	64
ЗАКРИВАНЕ	
предс. Дико Фучеджиев	69

НАЦИОНАЛЕН АКАДЕМИЧЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

ЗАСЕДАНИЕ НА ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ

Стенографски протокол

София, 30 декември 1978 година

/Открито в 16,20 часа/

- 0 -

Д Н Е В Е Е Н Р Е Д

1. Приемане на костюмите за пиесата на Йордан Радичков "Опит за летене".
2. Обсъждане на "Крал Лир" -

- 0 -

ПРИСЪСТВУВАТ:

Дико Фучеджиев - председател

Сава Хашъмов

Маргарита Дупаринова

Антония Каракостова

Георги Бакърджиев

Юри Ангелов

Александър Панков

Илияна Друмева

Крум Табаков

Банчо Банов

Николина Лекова

Александър Григоров

Крикор Азарян

Рачко Ябанджиев

Филип Филипов

Кирил Неделчев

Любомир Кабакчиев

Георги Черкелов

Юлиан Вучков

Здравко Митков

Венера Наследникова

ОТСЪСТВУВАТ:

Ружа Делчева - по болест

Виолета Бахчеванова - в чужбина

Славка Славова - уважителни причини

Николай Николаев - в чужбина

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Откривам заседанието на художествения съвет.

По първа точка има думата др. Венера Наследникова.

П Ъ Р В А Т О Ч К А

ВЕНЕРА НАСЛЕДНИКОВА: Да обясня първо персонажа. Това е Свата, който сече тиква. Това е Асен Миланов - Бабина душица. Това са двамата в бъчвата. Това е Гец, това е Мамалев. Това е Младоженика Юри. Това е Кавадарков - Петлето. Това е Даскал Кирс. Това е Матей Нищото, Аврам Опитомителя, моми и невести, които белят платно. Те са по ризи в една съвсем лаконична българска риза. Това е момата със спуснати коси, група моми, група невести които имат едни такива дълги бели забрадки, Аврамица, войникът Аврамчето, ангели, които носят душата на умрял - както виждате, с една условна форма от стереопор, плоска фигура, само една златна икона има в ръцете му. И това са душите на умрелите. Това е Старшията. Ето го Рачко - Матей Нищото, голф с едни огромни джобове, със сламена шапка,

Предс. Дико Фучеджиев:
Имате думата за изказвания по костюмите.

Преди това искам да ви представя новия член на художествения съвет и същевременно нов секретар на комсомолската организация - Юри Ангелов. Вие го познавате като актьор. Да му пожелаем ползотворно участие в работата на художествения и дирекционния съвет.

Има думата др. Филипов.

ИЗКАЗВАНИЯ

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Може ли, другарю директор, да разискваме без режисьора! Това са едни аномалии, които понякога стават. Той най-малкото трябва да чуе нашето мнение.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Те са се разбрали.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Какво като са се разбрали! Според мене това е една аномалия, която не бива да се повтаря.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Правилно, съгласен съм.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Да ни уважат малко!

НИКОЛИНА ЛЕКОВА: Имам такъв въпрос. Понеже това са национални битови костюми, дали ще се шият или просто ще се използва готовите, които ги има.

САВА ХАШЪМОВ: Искаш да кажеш, че не става дума за икономия, а за автентичност.

НИКОЛИНА ЛЕКОВА: Да, защото го изисква пиесата.

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА: Аз мисля, че костюмите са много хубави, но да се изпълнят, да се направи пиесата. Много е хубаво всичко.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Другарю Филип, бележката ви е основателна и ако имаше време, аз щях да отложам приемането на костюмите.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Извинявай, Дико, но приятелски го казвам.

КРИКОР АЗАРЯН: Аз ^{не}знаех, че др. Наследникова ще прави костюмите и затова много съм изненадан, защото имам впечатление от нейната работа в класически пиеси най-вече, където тя е един все признат майстор. Затова още повече съм изненадан от костюмите, които предлага за пиесата на Радичков.

Това, което ми харесва особено много, то е, че е българско и същевременно е изчистено и одухотворено, то е и автентично.

без да претендира за автентичност, а е опоетизирано-автентично. Тоновите седят много добре. Дано при реализирането да няма проблеми.

САВА ХАШЪМОВ: Бих искал само да се присъединя към това, което каза Азарян. Наистина бих желал това, което виждам и което ми харесва наистина, да бъде наистина така, а не да се прави с някакви нови неща, с нови материи и т.н. Това, което е направено, да се извади от тези 10 000 костюма, които има горе и които сигурно ще дадат възможност парче по парче да се набави всичко това, което виждаме тука. Разбира се не става дума за неща като женски костюми, които трябва да се направят, но специално мъжките може парче по парче, парцал по парцал да се извадят от гардероба и ще стане наистина така, както го виждаме сега.

КИРИЛ НЕДЕЛЧЕВ: Тези костюми са на жените, които перат реката ли?

ВЕНЕРА НАСЛЕДНИКОВА: Тези костюми са на онази група жени, които белят платно. Тези са моми. Момите са гологлави, а невестите са с по една дълга кърпа, завита около главата, и са по ризи препущеници, както казва авторът. И само този малък белег на раменете, това триъгълниче в червено сочи тяхната връзка със западните райони на българския костюм. Там е типично на ризата да има едно такова категорично петно, успоредно с везбата. Ние махаме цялата везба, за да няма везба. Тя е една кремава риза и само тези петънца. А при Аврамица освен ризата отгоре тя има едно така наречено дорамче - една дреха от вълнен плат, която пък отзад на кръста има две петна, които са знак за тази украса, която се носи в този район.

Така опростени са тези костюми за този момент в пиесата.

Войника, както виждате, е в лятната си униформа и със селска риза.

КИРИЛ НЕДЕЛЧЕВ: Аз се съмнявам в униформата на войника дълбоко, защото по това време такава униформа в 1918 година няма

ВЕНЕРА НАСЛЕДНИКОВА: Не е 1918 година, това е 1942 година. Това е летен панталон, а ризата я слага, понеже е на село и на полска работа. Само военния панталон с обувките, които се носят с вълнени чорапи.

ЕДИН ОТ ПРИСЪСТВУВАЩИТЕ: Какъв род войска?

ВЕНЕРА НАСЛЕДНИКОВА: Не определяме никаква войска. Войник в отпуската! Само ножът и войнишкият колан е сложен върху пояса

А тези ангели - това е вече поетичната част на пиесата. Ангелите, които носят умрелия човек, душите на умрелите близки. Това са тези абстрактни персонажи, които наистина са чужди на това. Много правилно казаха колегите до тука, че ние маса неща, ако не всичко, ще извадим от нашия гардероб. Това е неистина един употребяван, патиниран, износен костюм, вехт костюм.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Само ще се прекроят наново.

ВЕНЕРА НАСЛЕДНИКОВА: Е, да, нещо ще се направи, за да прилича на скицата.

Тука двамата братя - Ганчо и другият - са с ризи, които ще се късат и от тях ще се правят превръзки, защото има ранени. Така че тези ризи, които в началото ще бъдат дълги, накрая на спектакъла ще останат толкова къси, а те ще останат по долни селски гащи, платнени гащи и така ще живеят. Тука виждате гумени цъвули. Изобщо съдържание на костюма от онова време.

Бабината душица е с две престилки - едната отдолу и едната, черна, отгоре, която е пълна с билки. На гърба носи един голям чувал, също пълен с билки, вързан с една кърпа, както на жетива мъжете се връзват на полето. Той калпак не носи. А тези имат малките капи, каквито има в Западна България - малки селски капи. Този козар е с кожени ногавици, кожен елек, кожен висок калпак.

До него Мамалев е мъничък, с един гротескно разширен в раменете костюм, стар костюм от гардероба, и един невероятно извисен калпак, с който той търси да бъде по-представителен.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Да не е румънски този калпак?

ВЕНЕРА НАСЛЕДНИКОВА: Не. Ние този калпак го увеличаваме за нуждите на пиесата. Високи калпаци планинците носят често. В тоя край не много, но измисляме такъв калпак за този герой, защото той шари по селата и купува-продава.

БАНЧО БАНОВ: Той е бил в Молдовата.

ВЕНЕРА НАСЛЕДНИКОВА: Младоженикът още от сватбата си, от предишната вечер, е закичен с цветя по главата, с едно пауново перо и върху старата си риза носи даровната си риза, която е цялата в бродерии. А иначе е доста разпасан, както виждате - бос, само с такива подвързки на беневреците, както се носи там.

Това е Петлето.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Бившият Мустафа.

ВЕНЕРА НАСЛЕДНИКОВА: Да, бившият Мустафа. Той е с една ковашка вехта престилка, направена от стара гюдерия, с една стара шапка.

Иначе цялата тази група са носители на сламените шапки. Учителят има сламена шапка и пак една такава кърпа под шапката, защото той е пчелар.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Това не са гарсонетки.

ВЕНЕРА НАСЛЕДНИКОВА: Не, само това е вехта гарсонетка, която я има от някъде. А тази е голяма. Той е малко като поклонник изобщо църковен човек, ходил на божи гроб, на малък хаджилък, и птицата му има кръстче, и той има кръстче на броеницата. Това са неговите знаци, неговите атрибути, които го характеризират.

Това е старшият стражар, това е войника.

Има един оркестър, който ще свири във фракове. Оркестърът

дойде така, както свирят на концертно изпълнение, ще бъде във фрек.

Ще има маса стражари - 12 или колко, ~~какви да са~~. Те са разпасани с елементи от стражарска униформа.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Много са поетични скиците. Имаме всички основания да изискваме от ателиетата да ги осъществят стриктно. Индивидуализирани са героите, българи са, познава се, че са българи. Костюмът ще позволи на актьорите да разкрият и онази душевност, която ще търсим в тях.

Венера може да бъде поздравена за тази хармония, която излъчват героите на тези скици.

КИРИЛ НЕДЕЛЧЕВ: Този персонаж, който е от лявата страна, аз го приемам с обяснението на др. Наследникова, защото смятам, че е имало един дълъг разговор и разбиране между нея и режисьора.

Страхувам се само да не чуждеят жените при тези мъже, те са техни жени, техни дъщери и т.н. Да не станат като самодив: като нещо съвсем далечно от тези мъже, да се откъснат като видения. Само от това се страхувам.

Иначе нямам други бележки. За костюмите трябва да забележим, че може да се постигнат от гардероба - със стари костюми както препоръчаха тука, може да се прекрои и да се направи всичко, да е живяло, да е минало през много събития това облекло и да получи патината на живота, както казва Радичков, когато описва това нещо.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Други бележки? Няма.

Др. Наследникова иска ли да каже нещо?

ВЕНЕРА НАСЛЕДНИКОВА: Благодаря за ласкавата оценка. Трява да кажа, че беше голямо удоволствие работата ми с автора. Всичко това е съгласувано с неговите виждания и беше много инте

ресно да го слуша човек и да прави това, което той искаше да бъде направено за неговата пиеса.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Скиците са ценни и с това, че те отразяват цялото разнообразие и разнообразие в облеклото по време на Втората световна война при една оскъдица, когато всеки носеше каквото има.

Минаваме към

В Т О Р А Т О Ч К А

от дневния ред - ОБСЪЖДАНЕ НА "КРАЛ ЛИР".

Искам предварително да дам едно пояснение, за да не се спираме на този въпрос. Вчера при мен дойде др. Иван Кондов за разговор във връзка с физливането му от пиесата. Той ми обясни много категорично, че това става по здравословни причини. Той е отишъл в болницата, където са му направили документи за ТЕЛК за пенсиониране. Аз му казах разбира се, че няма да се пенсионира, ще работи в театъра. Каза, че ще играе в "Дипломати" и би могъл да играе в по-леки роли. Той заяви, че е надценил своите физически и психически сили и е разбрал, че е настъпил един момент, от който по-нататък не трябва да рискува.

На моя въпрос дали има някакви други причини, които са го довели до това, той категорично заяви, че няма никакви причини, че до него не са стигали никакви неблагоприятни за неговото изпълнение разговори или клюки и т.н.

Тъй като аз съм имал преди това разговори с него за неговото здравословно състояние, нямам никакво основание да не приема за истина причините, които ми изтъкна Иван Кондов. При това положение ще бъде издадена заповед за освобождаването му от ролята в "Крал Лир".

Давам думата на Николина Леова да прочете депозираното

от Славка Славова изказване.

ИЗКАЗВАНИЯ

НИКОЛИНА ЛЕКОВА: Бих искала първо да кажа моето мнение и след това ще прочета писменото изказване на Славка Славова.

Много се извинявам, че трябва да се изкажа първа преди гостите и режисьорите, но трябва да изляза, понеже долу ще има елха, а аз нали съм съюзен председател.

Моето мнение ще бъде съвсем кратко. От няколко дни следя репетициите на "Крал Лир". Снощи беше четвъртата репетиция, която гледах, обаче не цялостно. В този период още първия път, когато гледах представлението, за мене се очертаваше да стане едно много сериозно представление на нашия театър. Много се очисти репетициите, спектакълът в този период и бихме могли да кажем, че ще имаме една много успешна премиера.

Бих искала да изтъкна постиженията на Георги Черкелов, на Георги Георгиев-Гец, на жените Мария Стефанова, Ванча Дойчева, Жоржета Чакърва, Красимира Петрова, Виолета Гиндева, на Сава Хашъмов, Ганчо Ганчев, на младите Емил Джамджиев, на тези млади, които играят макар и епизодични роли, като Юри, Константин Цанев, Антон Радичев и вече на двамата централни изпълнители Антони Генов и Мариус Донкин.

Основното, което ми прави впечатление, споделено и с колеги, е, че до голяма степен, с изключение на някои от актьорите, текстът се губи. У някои от по-младите може би това е все още неопитност, неовладяване на тази сцена, може би и недостатък на логично говорене, въпреки че говорят високо, за да не се разбира. Това е един доста важен проблем, който предполагам по-обстойно ще се обсъди и друг път.

Бих си позволила да проявя само едно изискване от моя страна към режисьора. Двубоят между двамата братя на финала с веригата, който е много ефектен, силен, да се посъкрати, защото вече към финала на пиесата се получава като някаква самобитна атракция. А развитието на действието изисква да бъде по-динамично решен, т.е. да се посъкрати.

Това ще бъде наистина една много хубава премиера за наши театър. На добър час!

А сега ще прочета изказването на Славка Славова.

"СЛАВКА СЛАВОВА :

Уважаеми колеги,

Много моля да бъда извинена. Поради отлагането на художествения съвет за голямо съжаление не мога да присъствувам на заседанието.

Но аз съм толкова респектирана от постигнатото в спектакъла и от сериозността, с която са работили режисьор и актьори, че в никакъв случай не мога и не искам да отмина тази значителна работа с мълчание.

Гледах последните няколко репетиции, в които представлението изведнъж израсна, прочисти се и стигна до един резултат, с който направо можем да се гордеем. За сетен път се уверих, че именно такъв трябва да бъде нашият репертоар - голяма драматургия която е напълна по силите ни. Доказваме го не знам за кой път!

Направо се радвам, че^В театъра ни ще работи режисьор като Азарян. Дълбокото и точно прочитане на пиесата не може да не доведе до резултата, който виждаме на сцената, не може да не извед актьорите на добър край.

Мисля си, че няколкото забележки, които бих отправила към режисьора, които се отнасят за някои и други приспособления, явно дадени от него на актьорите, са по-скоро въпрос на личен

вкус и затова би трябвало да се въздържа да ги направя. Но там е работата, че не мога да се въздържа.

При разрива с Крал Лир аз бих препоръчала Корделия да разговаря очи в очи с баща си, така както разговаря Кент - Сава Хашъмов. И това като че ли е един от най-силните моменти в чудесното му постижение. Защо да се боим от гърба на Жоржета и Красимира? Те са хубави от всички страни и изразителни и добрият им говор позволява това.

На една от репетициите Ванча Дойчева според мен много вярно отчаяно изкрещя: "Сдавам крепостта!" Защо го обра не разбирам. Този последен вик на отчаяние беше толкова изразителен! Не бих го махнала.

По сила струва ми се този момент на Регана не бива да отстъпва на Гонерила "Ти не си победен!"

Поздравявам Мария Стефанова за чувството ѝ за стил, с което е изградила отлично образа си.

Гледах Лир на Черкелов и на Кондов. Толкова различни и толкова верни! И толкова допълващи се в смисъл, че може и така, и така - от една страна философското обобщение при Черкелов и от друга трогателната топлина и човечност на Кондов. Безкрайно съжалявам за отказа на Кондов. Ако имах сили, бих го заставила да играе. Съвсем е здрав и нищо му няма! Така мисля. /Веселост/

Декора приемам с известна резерва. Не може ли този бял картонен цвят по някакъв начин да се патинира? Според мен декорът е предалено лековат за такъв вид пиеса.

Главната ми бележка, отправена категорично почти към всички актьори - изключвам жените, Ганчо Ганчев и Асен Миланов - се отнася за говора, който е доста небрежен, на места прекалено тих, с непростими грешки, редукции на "и" в "е", скороговорки, сечене на фрази и пр. Такъв говор е непростим при един та

къв текст. Това е проблем, който все повече и повече възниква в нашата работа. Само до преди няколко години той не съществуваше в нашата работа. С този недъг направо трябва да се поведе борба! Готова съм на такава борба!

Безкрайно съм щастлива, че 1979 година започваме с такава постижение.

Желая на режисьора и на актьорите на добър час от сърце!"

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Юлиан Вучков има думата. Той е наш сътрудник, който знае работата и винаги взима активно участие.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: А другите външни членове защо ги няма, д-гарю ~~Филипов~~ ^{директор}?

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Не идват. Аз ще ги махна.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Много ви моля. Този, който не идва, значи не ни уважава.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Няма смисъл да се водят само на списък.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Дори от комитета няма никой.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Колеги, аз искам да ме извините, понеже няма много външни хора, може би ще отнема само две-три минути от тези колеги, които не са дошли.

Чувствувам се задължен да кажа, че аз харесвам усилията на др. Дико Фучеджиев да обнови нашия национален театър. Очевидно е просто положителното в цялостната му политика в това отношение. Колко млади актьори се включиха в трупата благодарение на неговата настоятелност, колко много нови режисьорски имена успя колективът да види и да се срещне с тях. Мисля, че това е очевидно. Това освежава така да се каже живота на Народния театър "Иван Вазов", т.е. на Националния театър, още не можем

да свикнем с това, но като "Народен" е по-хубаво междувпрочем, но други са го решавали.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Народен по руски значи самодееен. Добре, ч го смениха.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Добре, щом това е толкова решаващо, аз се присъединявам.

В нашето списание даже излезе една голяма статия на Владимир Каракашев - много взискателна и написана според мене с голямо уважение именно към това, което напоследък се прави в Народния театър и то се прави успешно, целенасочено бих казал. И това ме радва.

И накрая радва ме, че най-после на нашата голяма сцена се появява едно такова произведение като "Крал Лир". Шекспир е един нелюбен автор от много години насам от българския театър, след като ние сме имали такива исторически заслуги в сценичната му защита и той е бил основен, главен репертоар и автор заедно с Ибсен, вие знаете това - те двамата са най-много играни още от 1883 година, в първите стъпки на професионалния ни театър. И е странно защо толкова много се бяга от Шекспир, след като цял свят така масово го играе.

И можем да поздравим нашия пръв театър, че така енергично се хваща според мене с най-тежката шекспирова пиеса. Страшно сложна за реализация, толкова сложна, че ако няма една убедителна защита, буквално нещата могат да прозвучат смешно и да забавляват публиката вместо да я настроят сериозно.

Аз харесвам много и Крикор Азарян - искам да направя само с две думи едно малко встъпление - един от нашите най-значителни бих казал режисьори, представители на средното поколение. Вие знаете, че много негови спектакли, или ако не много, то поне пет, а това не е малко, от тях са върхове не само в неговата

собствена дейност, а въобще в развитието на българския театър и това винаги ни е респектирало.

Но сега, понеже ние сме се събрали тука да кажем някои откровени неща, аз няма да се почувствувам задължен от това, което др. Лекова и др. Славка Славова казаха, и ще заявя искрено, че този спектакъл мене твърде много ме раздвои и по моя преценка той е малко поне под значителните възможности на др. Крикор Азарян и под възможностите на този колектив. Мисля, че в художествен съвет е нормално да се разговаря възможно най-искрено и това е наше задължение. Знам, че премиерата е чак на 5-и, има цели три или четири дори репетиции и това не е малко, за да се преодолееят някои неща, които лично мене твърде много ме смутиха.

И за да видите, другарю Филипов, че аз съм обективен, а не субективен, ще ви кажа, че се върнах...

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Защо? Кога съм казал субективен?

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Примерно, защото вие обикновено така се обръщате към мен понякога. Шегувам се. Аз се върнах само преди шест дена от Лондон, където гледах пет спектакли на Шекспир, пет постановки на шекспирови пиеси и ще ви кажа, че там гледах и "Крал Лир" и то в най-големия им театър, втория след националния, театър Олдвик, една постановка на Тоби Робертсън - един от твърде известните английски режисьори, с участието на Антони Куел - не Антони Куин, а Куел - в ролята на Крал Лир - една постановка, която ~~никога~~ никак не ми хареса, никак! Така че можете да бъдете убедени, че се мъча да бъда обективен, въпреки че Англия е не само родината на Шекспир, а и страната, където той най-блестящо се защитава, няма защо да спорим по този въпрос.

Само с една дума ще кажа, че тази "Крал Лир" беше направена там направо като вълшебна приказка. Англичаните умираха

да се смеят! То беше безумен смях! Просто те не се спряха ни за секунда! Голямо веселие беше в залата! Въобще на всяка дума, на всяка реплика се смееха!

Вероятно на вас като създатели на "Крал Лир" това ще ви се види малко... Англичаните имат две слабости - смеха и поезията в театъра. Те това обичат. Много деформации там не вървят никакси. Те са една голяма нация и са свикнали да си пазят традициите и да ги следват като светиня.

Но тука голям смях падна на "Крал Лир", което ми говори, че имаше едно изместване все пак на произведението, на това, което все пак то представлява в основни линии.

И аз се радвам, че тука Крикор Азарян се е постарал, мисля, че това е хармонично с автора, да направи един по-суров, остро драматичен спектакъл, на места трагедия, без разбира се да робува на едно сладострастие, без да смята, че емоционалното трябва да преобладава в спектакъла, а напротив, общо взето това е хубавото за неговото решение, за концепцията му - той се стреми да постигне една хармония между философското начало и емоционалното начало на спектакъла. Това като намерение присъствува на много места. Постигнато е особено във втората част и аз го харесвам.

Но нека сега да мина към препоръките, защото те според мене ще са малко по-полезни.

На мене никак не ми хареса цялата първа част на спектакъла. Тя беше много скучна за мене и изобщо не ме хвана, не ме привлече по редица съображения, които ще се опитам сбито и стегнато да изложа.

Преди всичко трябва да кажа, че др. Георги Черкелов, който е един от големите наши актьори, не се нуждае от снизхождение. Доброто в в него, Крикоре, според мене е, че той постига

както винаги една голяма художествена простота в изявата на образа, много голяма художествена простота, една убедителност, една органика.

Но вън от това трябва да кажа, че мене ме смути, поне това, което аз гледах, а аз по това съдя, че няма цялостна постановка в изграждането на ролята, особено в първата част. Актьорската изява е малко на парче. Чувствувах как ето сега тази сцена се изиграва, свършва сцената. Сега се изиграва другата сцена, след това третата, след това четвъртата. Докато всяка една роля, вие знаете, трябва да бъде една поредица от концентрични кръгове, една спирала и всичко да върви в една градация съответно със своите кулминации и всяка следваща сцена не да тъпче на едно място, а да разкрива нови черти от характера, нови страни от образа на Лир. А според мене това до голяма степен, особено в първата част, се изпълзва.

Ние всички много добре знаем, че Лир до момента, когато напуска своя дворец и възлага управлението на своите три дъщери, е имал една представа за живота и след като той напуска този дворец, вече той се сблъсква със съвършено обратната представа за света. Представите му за света влизат в рязко противоречие с една реалност - рязко трагично противоречие. И това е фактически трагедията на крал Лир. Той минава, както знаете, през много перипетии, през много терзания дори, ако щете, през много остри сблъсъци, решаващи, фатални някои от тях, накрая и три убийства. И в края на краищата непрекъснато това би трябвало да променя героя и преди всичко актьора.

Аз не почувствувах, Кригоре, поне така ми се струва, не почувствувах именно как душевно актьорът в изпълнението на тази роля непрекъснато и то остро, категорично се променя под натиска на тези безкрайно трагични обстоятелства, които непрекъснато се

наслагват. Това пречупване на характера, това покрусение, ако щеш, което му създава острият сблъсък с живота. Аз не говоря за потресение само в емоционален смисъл. Потресение като оценка на моментите и то оценка, която непрекъснато става все по-гореща, все по-богата, все по-многолинейна. Някакси имам чувството, че актьорът остава един и същ в почти всички сцени.

Нека и да заостря, по-добре да заостря. Вие можете да вземете 10 % от това, което ви казвам. Но то също няма да бъде без значение според мене да се отчете.

Най-добрите две сцени на Лир според мене в изпълнението на Черкелов, като отчитам, че високата му художествена простота, присъща на този актьор, страшно ме респектира, това са двете сцени на лудостта, направени забележително според мене. Знаете - във втората част. Тези две сцени на лудостта са забележителни като актьорско постижение, като актьорско намерение да бъдат направени, мисълта да излезе на първи план, а не лудостта като физиология, като психо едн какво си, да не продължавам думата си а лудостта просто като една покруса, едно потресение от всичкото до такава степен потресен от ужасите, които той вижда и които не е подозирал в този свят, че просто няма сили даже да го понесе всичкото това нещо и отдаден вече на своите философски размисли именно върху това, с което той се сблъсква.

За съжаление след тези две великолепни сцени на лудостта Черкелов отново се връща обаче към някои слабости от предишните части на спектакъла. Какво имам пред вид, другари? Искам да бъде съвършено точен.

Лир е изключително своеобразен и ексцентричен образ, но той не е характерен образ. Има разлика между това да бъдеш своеобразен и ексцентричен на сцената и да бъдеш характерен. А според мене др. Черкелов все още прави този образ малко характерен

образ. Дотам, че има отделни места, където чувствавам как той си преправя гласа - извинявам се, това е мое усещане, може да греша - търси една характерност малко външна с гласа вместо това да идва от дълбочината, нали, отвътре да идва, от цялото му същество, а не така с тези чисто гласови приспособления да се търси умората например, старческото, покрусата.

Именно мисля малко с играта, с преправянето на гласа в доста сцени той го търси това нещо. Затова имаме чувството, че по-скоро образът става характерен, отколкото да е своеобразен и ексцентричен.

Мисля, че може да не е точно това, което казвам, но го казвам с най-добро чувство, нямам никакви интереси, тъй като не съм актьор да защитавам нещо, което не мисля.

И ще ми позволите нещо, с което Крикор Азарян може би малко се е сблъскал. Вие знаете, че аз съм един от критиците, които са големи почитатели на Националния театър и винаги съм се възмущавал, когато го одумват с право и без право от някаква ревност и завист направо да кажа. Но този спектакъл също издава, че в методологията на актьорите от Народния театър все още има някои празнини, принципиални според мене.

Другари, в Англия се говори много бързо и се мисли бързо. И по телевизията, и в метрото, и в театъра е така. Който не иска да слуша бързо говорене и да го възприема, да си затвори телевизора, да не ходи на театър!

Много бавно се говори в Националния и въобще в българския театър! Отсенките трябва да съществуват, но те трябва да бъдат от движение. Ами това е ХХ век бе, другари! През две думи - паузи огромни психологически, които просто те изтощават! Това разкъсва фразата, разкъсва нормалния ритъм дори, ако щете, на мисълта! Толкова много акценти върху абсолютно всяка дума, че

акцентите изобщо изчезват! Вие знаете, че когато има прекалено много акценти, почва да се явява вече една липса на акценти.

И второ, което ще ми позволите да кажа - страшно много се крещи въобще в българския театър! Безподобно! Това в нас, извинявайте за грубия израз, е моменти на места на кавгаджийство, а не на конфликти. Има голяма разлика между това конфликтите да са остри, безпощадно сурови, и да бъдат малко на дребно и махленски, леко кръчмарски да прозвучат в отделни сцени. Това е "Крал Лир". Това не е разбира се, Коко, ~~Салонна~~ пиеса, не пледирам да се говори салонно, изискано, претенциозно. Но в края на краищата ми направи впечатление как играят англичаните - и на примитивното в шекспировата пиеса е показано по законите на красотата! Това е наше задължение, това е изкуство.

И ако може това крещене, това надвикване, това твърде много премодулиране на гласа и форсиране на нещата максимално да се обере и да се приближим до една колкото се може по-голяма органика.

И във връзка с методологията искам да кажа общо в актьорската изява на редица актьори има много показност, другари! Много показност! Почти оперни акценти в някои моменти! И непрекъснато външно подчертаване на важното, ама обезателно външно, нещо непременно гримаса трябва да има, напън да има, насилване на интонацията обезателно да има! А всичко това според мене малко огрубява нещата и ги лишава от дълбочината им дори, ако щете, и ги поевтинява, ако щете.

Аз също смятам, че в декора, както смята и Славка Славова, има известни елементи на оперност, че той може да бъде по-суров. Тази белезникавост малко подслажда нещата. А в замисъла на Крикор фигурира това да бъде всичко по-сурово, по-натурално, огрубено без да бъде грубо, в режисурата на Крикор Азарян има

стойност формата, която търси. Режисьорската му изява е в границите на търсеното. Аз говоря тука за актьорската изява, без да оневинявам Крикор. Той е срещнал една съпротива, но е могъл пък може би още по-решително да я преодолява, когато говоря за културата на сценичното поведение, която според мене в доста отношение все още липсва, извинявайте, в спектакъла.

Да вземем например Мария Стефанова. Ами много битово бе, другари! Много битово! Това е толкова очевидно. Извинявам се, аз обичам една дума - много фъчкане по сцената все пак! То подскоци, жестове, лице, то гримаси, то блещене! Ами тя е една опитна наша актриса. Да ѝ се каже повече финес. Е сега това е злодейка, но не е нужно още от първия момент обезателно едно такова афиширане. Да остави на зрителя да види едно градиране в хода на действието да се натъкнем на тези неща. Защото иначе те олекотяват образа.

Да не говорим за Кавадарков, който е толкова интересен актьор - тука направо играе като селски кмет! Няма нищо общо с образа. А това е все пак един от двигателите на действието заедно с Мария. Малко повече респект. Би трябвало да вдъхва малко повече респект, макар и като отрицателен герой. И по-малко да се натиска ~~както се казва~~ педалът!

Аз смятам, че най-добрите изпълнения в спектакъла са на Антони Генов и на Ванча Дойчева, тъй като смятам, че у тях има най-голяма култура на сценичния израз, най-голяма овладяност на сценичния израз, без и те разбира се да са стигнали максимума на нещата. При това особено Антони Генов е постигнал една много експресивна психологическа характеристика на образа, която бих пожелал и другите актьори да имат. Нищо че е млад. Понякога и младите успяват. Тука няма правила.

След тях бих поставил Сава Хашъмов в образа на Кент, който е блед образ сравнително във всички спектакли, които съм гледал аз на "Крал Лир", а тука Сава Хашъмов, преборвайки се със собственото си излъчване, някакси успява да създаде един топъл образ, бих казал верен, убедителен, човешки много, като един от контрапунктите на действието - положителния контрапункт. Впрочем той е действието, контрамата са останалите.

Сега например Мариус Донкин. Ами, другари, аз го гледах в няколко роли това момче. Той е талантлив. Но той трябва да промени основно някои неща. Този човек играе много юмручно! Той непрекъснато дига гири на сцената! В преносния смисъл на думата го казвам. Ама той страхотно много форсира! Не може така юмручно да се играе в 1978 година и при това играе и столицата това момче! Много външно! Много! То такова крещене, такова физическо и мускулно напрежение, че нямаш желание да го слушаш на места!

Ами вие си спомнете в "Крал Лир" например на Дойчес театър - една забележителна постановка, още я помня с Волфганг Хайс как там играеше Едмънд!

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: Хорст Дринда.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Да, Хорст Дринда, който е един от големите им актьори. Но все пак става въпрос, че всички ние имаме образци. Умен, съдържан, не страстите и не фъчкането на сцената, а действието, целенасоченото действие! Той много ясно и съзнателно отива към целта. Той не е човек, който е движен само от първични стихии и страсти. Това е един целенасочен, умен карьерист. Умен, целенасочен, обуздан. А тука тоя се фъчка непрекъснато, разиграва се! Това не е интересно вече да се играе в 1978 година - един такъв евтин злодей, на дребно бих казал.

Трябва генерално да се променят според мене нещата.

Аз се извинявам, малко съм остър, но мисля, че сме приятели.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Не, за годината става дума.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Да, вече сме 1979 година, какво сме не знам няма значение. Не е толкова нужно той да бъде умопомрачен още от първите сцени. Повече мисълта и действието да излезе в образа, а не страстта и то играта на страстта и бих казал имитацията на една страст, която не винаги бих казал актьорът изпитва.

"Зимна приказка"-един спектакъл, който аз харесвам, там забелязвам същите неща. Много пот на сцената, целият е много пренапрегнат. И мисля за средствата му, а не мисля за това, което ми говори и което върши.

Въобще в този спектакъл има някои актьори, както и в други наши спектакли, които много се правят на актьори! Те са достатъчно изявени актьори, за да се правят толкова много на актьори. Нека да се правят на живи хора - най-голямото изкуство и което Черкелов например го има в много голяма степен. Но просто бих помолил - пак ще заключа за него - не характерния крал Лир, характерен образ, а ексцентричния, своеобразния, изключително необичайния човек да ни даде. И в същото време разбира се и обикновения. Той, Черкелов, постига това много добре. Хубаво е, че го приземява, не го прави свръхчовек. Това е много добре. Това е търсено от режисурата - че крал Лир не е свръхчовек наистина, защото всеки от нас, може би иска да кажа Крикор Азарян, може да изпадне в тази ситуация - да има едни представи за живота и когато се сблъска с този живот, да изживее трагическо сътресение от това, че представите му, илюзиите му се разминават с живота.

Това тука е добре дадено, че това е обикновен човек, че всеки от нас може да бъде в такова положение. Но тука става дума не за характерното, а именно за другото - своеобразното, за което

мисля доста изчерпателно и може би продължително говоря.

Искам да кажа също, че този двубой е отлично замислен, но е доста дълъг - и аз също мисля така. Двубоят на двамата братя. Аз съм съгласен тука със Славка Славова, която казва това.

И няколко думи искам да кажа за словото. Аз ви казах - в Англия не ми хареса "Крал Лир". Но за това човек излиза все пак - за квалификация. Другари, като сравниш просто с Англия как се говори в нашия театър, печално е положението! А Народният театър за мене е театърът, в който най-добре се говори, който дава пример за това, че словото е смисъл, но и музика, особено когато се играе Шекспир, ето дори и той - замъгляване, гълтане на букви, гълтане на части от думи, еднообразно говорене дори ако щеш, никакъв богат регистър, едно интонационно богатство, защото като има интонационно богатство, ще се отрази и на мисловното богатство. Тези две неща са свързани.

Струва ми се, че и върху словото твърде много трябва да се работи.

Не искам повече да се простирам. Просто бих помолил само за в бъдеще да се поработи върху текста, да се преодолее по възможност тази показност, външност, която съществува в изявата на доста актьори, да се потърси по-голяма вгълбеност в текста, в образа, в ситуациите, във взаимоотношенията, за да може спектакълът да стане по-стегнат и психологически по-дълбок.

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА: Разбира се всеки човек има някаква предварителна представа в себе си, особено пък за такива пиеси, които човек ги знае едва ли не цял живот. Винаги изхождам от това - че не непременно така, както аз мисля, трябва да направи този, който седи до мене, задачата, която той сега има да постави. Аз изхождам от това - какво е едно представление, една постановка за развитието на нашия театър, за живота в нашия театър.

И съвсем определено мога да кажа: благодарна съм, че има тази голяма глътка въздух в настоящия момент в нашия театър. Защото действително много бързо минава животът в театъра и колко е жалко че тогава, когато ти учиш, когато започваш в театъра, ти си сигурен, че всичко ще изиграеш, всичко непременно от Шекспир, непременно от класиката, от античната драматургия, непременно ще го имам това нещо! Изнизва се животът като пясък между пръстите и нищо не остава!

И затова така, както е това представление, тази работа, защото за мене преди всичко работата в театъра е един огромен труд и всеки от нас, който пълзи по сцената или който марширува, или който лети по тази сцена, го знае, че такива ми са силите, толкова мога. Но аз винаги уважавам максимума, който всеки един от нас дава. Това за мене е важното.

И аз смятам, че в този случай имаме един максимум, независимо от това, че да речем има неща, които ти си видял някъде, приспособления, които тивече знаеш, не са най-новите и самородни нещата, които стават на сцената.

Но аз съм благодарна за това, че има тази голяма драматургия, че най-тежката трагедия все пак в момента е една голяма задача на нашия театър. Аз съм била на няколко репетиции - и непълни, и пълни репетиции в салона - и преди всичко искам да кажа, че аз съм благодарна за това, че един такъв човек, какъвто - аз не го познавам, но така, както го видях на работата - е др. Азарян, има такова хубаво отношение към актьорите, към работата в театъра. Това е нещо, за което бих му пожелала да го запази завинаги, защото това е много важно обстоятелство - да имаш обич, да имаш уважение към това изкуство, към всяка пращинка, която прави това изкуство в нашия театър.

И разбира се аз съм винаги убедена, че при нас все още

има, може би не сме свикнали да доизкусуряваме нещата сами за себе си, може би и задачата е голяма, може би общо напрежението е голямо, но аз съм убедена, че това представление ще расте натам, обезателно ще расте!

Какво да кажа още? С много хубави впечатления съм от участието на всички колеги, от това, което са направили. Пък даже и този бял декор, тези прочути бели стени, даже и толкова бели да ги приемем, това озвучаване и това осветление особено в момента, когато става разделянето на сцената.

Затова аз мисля, че един актьор би бил благодарен на своя режисьор за това, че му помага да каже на публиката това, което мисли, че за една такава роля, каквато е Лир, човешките сили, тя е една нечовешка пиеса, това са нечовешки сили. Не може да се издържи такова нещо! Не, не може да се издържи, повярвайте ми! Въпреки че аз съжалявам, че не съм мъж, за да играя тази роля.

И от все сърце казвам надобър час на всички!

ИЛИЯНА ДРУМЕВА: Аз намирам, че творците в Народния театър или както много държим да го наричаме - Националния академичен театър - са достатъчно на високо творческо равнище, за да черпят поуки в последния момент от изказването на отделни мнения. Режисьорът се подписва под постановката си, под това, което той е искал да изрази чрез нея, и не е редно ние да променяме или пък да предлагаме наши решения. Актьорите също са достатъчно много опитни и големи хора, за да могат да преценят какво остават в тези само две репетиции до премиерата, за да им се намесваме с нашите препоръки. Аз лично поне смятам, че това е крайно неуместно днеска.

Но аз искам да поставя само два въпроса, чието решение не се отнася пряко до спектакъла, но е породено от спектакъла.

На първо място ще повтора това, което казаха и другите, съзнателно повтарям, за да се получи акцент, а именно въпроса за сценичното слово и словото, схващано не само като говорна техника, не само като добре изработен начин за изговаряне и поднасяне на текста, а преди всичко словото като основно изразно средство в театъра и то художествено.

Аз никак не мога да се съглася, че човек, който казва "песмото", пише "писмото". Много се безпокоя, че същият този човек пише също "песмото". Или човек, който казва "Средство", както казват някои "стреци в стряда". Това е въпрос и на култура.

Така че някои неща ние не можем просто да ги подминем само в една постановка: "ти сбърка тука и каза така". Не. Това е въпрос на култура. Става въпрос за един дълъг методичен тренинг, на едно много сериозно обучаване на актьорите. Мисля, че по този въпрос от тука нататъка трябва да се пристъпи вече като към една учебна бих казала задача. Изработването на една фраза е също художествен момент. Не е достатъчно да я кажеш ясно. Важното е тя да достигне с целия свой дълбок емоционален и философски смисъл до публиката. Често пъти това нещо отсъства.

Аз при един по-преден разговор посочих един наш изтъкнат актьор с говорен дефект, но на когото дефектът никак не пречи и човек го слуша с голямо удоволствие и забравя дори, че той има говорен дефект.

Значи това е единият въпрос - за словото.

Вторият въпрос е за дисциплината на сценотехниката. Изпитвахте, но аз съм придружавала провинциални театри в село и само там мога да видя как страничните завеси, така наречените гащи, се мърдат и се люлеят, се веят при всяко минаване на актьорите. Да не говорим за това пропадало, дето прави толкова пакости.

Да не говорим за тези, които така стегнаха Хашъмов, че той трябва да излезе...

ОБАЖДАТ СЕ: Не го пуснаха.

ИЛИЯНА ДРУМЕВА: Да, не го пуснаха. Това са неща, които не се оправдават с "ау, тази вечер събрахме, ау, тази вечер та се случи". Това е също въпрос на една много строга дисциплина, която е задължителна за Националния театър.

Осветлението не хваща актьора. Актьорът стои на два метра делече от прожектора, прожекторът го търси, но човекът разбира се си има мизансцен и няма да стои и да чака на същото място, той се движи, оня го търси и става една твърде нехудожествена история.

Така че моите две бележки, които имат валидност за по-нататък, са предизвикани от този спектакъл. И с това искам да завърша.

Пожелавам на колегите, участващи в спектакъла, на добър час!

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Като все пак доста близък участник на целия репетиционен процес, на постановката, аз исках да се изкажа по-късно, за да мога да чуя мненията на останалите членове на художествения съвет, но за да не стават паузи, сега искам да кажа някои свои мисли по тази колосална работа, която се извърши в театъра с постановката на "Крал Лир".

Искам да започна с това, че изпитвам някакво чувство на огромно национално удовлетворение от факта, че с тази постановка и с режисьорската ѝ концепция нашият театър влиза в един диалог с големите световни колективи. И не само че влиза, но и с едно самочувствие доказва и защитава идеологически принципи в подхода си към един такъв автор като Шекспир, към неговия хуманизъм, към неговото творчество, влиза в един спор с редица решени

които съществуват на запад.

В последните десетина-петнадесет години тази постановка е една от най-играните. Екипът на постановката познава доста добре тези решения и материали, свързани с работата на големи, световни колективи. В момента в Малий театър излиза "Крал Лир", излиза и в Чехословакия на Луис Хайда постановката.

Доста силно е влиянието на Ян Кот върху всички съвременни постановки и аз трябва да изкажа искрения си комплимент към Азарян, който отначалото на репетициите досега изведе нашата позиция, проведе я в спектакъла, тя кристализира и все по-силно се налага с приближаването на премиерата, с всеки ден, който остава до премиерата. Това е онази оптимистична вяра на Шекспир в човешките възможности, в човешкото познание, в силите на доброто.

В нашия спектакъл това решение, въпреки мъчителния процес за познанието, въпреки това трудно организиране на силите на доброто, за да дадат отпор на силите на злото, което до финала почти се изстрада от всеки един от героите, ми се струва, че се превърна в основно ядро, качество и достойнство на тази постановка.

В централните образи на спектакъла тази тема се носи преди всичко от двама души най-ярко - от Лир и от Едгар, Глостър също. Искам да изразя огромния си възторг от работата на Антони Генов, който считам, че е страшно откритие за нашия театър и включването му в нашата трупа. Едно момче, което ще поеме едни традиции на Иван Димов, на Апостол Карамитев, ако щете, в нашия репертоар. Невероятно лъчение, страшна възбудимост! Образът му е построен не само ексцентрично, не само на една ексцентрика, впечатляваща с експресивността си зрителната зала. Това е една невероятна органика, която той носи отначало докрай. Неговият

език, неговият сценичен говор претърпя една метаморфоза от началото на репетициите досега. Аз трябва да ви кажа, че публиката няма проблеми с неговата говорна култура. Разбира се въздейства емоционално, въздейства интелектуално. Просто трябва да бъдем щастливи от присъствието на това момче в нашата трупа.

В сцените на Лир особено силен е Черкелов във втората част на постановката, където образът се прояснява, където идва това разнищване на личността в лудостта, трагедията на разпадащата се личност и в същото време формирането на някаква нова личност. Особено силна е сцената с Глостър, сцените с Корделия, бягството с Юри Ангелов.

Това, което имам като, ако мога така да се изразя, претенции към др. Черкелов, това е самата сцена на бурята. В някои от предишните репетиции имаше едно озарение на единоборство, щастие дори от борбата, от двубоя с бурята като на равни начала, като равни партньори. В последните две репетиции ми се струва, че това малко потъна ли...

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Има и умора малко. Той ще си възстанови това, което е било.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Просто ми се иска да се върне или да се доизясни, да се доизгради този момент, който е един от основните в решението на Лир.

За жените искам да кажа, че и шестте са много интересни. И шестте образи са решени много интересно и в двата състава. Това са абсолютно равностойни състави на постановката.

В последните репетиции се доизградиха редица много трудни сцени, които не бяха се получили. Така наречената бивша сцена на войната снощи я видяхме в един невероятно красив вариант, който дава един паралел, едно връщане като асоциация с началото на постановката, с това обърнато визуално решение към публиката на

пирамидата на Лир и пирамидата на Глостър тука, което мен много ме подкупва като емоционално въздействие и като част от тази стъпаловидно изграждаща се концепция на режисьора, който води към финала.

За разлика от Юлиан Вучков, аз считам, че Мариус Донкин по никакъв начин не играе злодей. В началните му монолози има един момент на изстраждане, на страдание от положението си като извънбрачен, като отритнат, като низък. И тази обида, тази несправедливост го тласка към това поведение. И дори в момента, когато трябва да даде писмото на Корнуолския херцог, отново има един момент на колебание, отново има една въпросителна, която се поставя.

По-слаби са му сцените с Гонерила, когато я изпраща до замъка ѝ. Този момент е по-слабо решен. На мене не ми е много ясно, но все пак той влюбва ли се в тези две дъщери в неговото решение или не и какви предпочитания има, защото това пък вече бие на очи, те доста конкретно се гледат и с Регана, и с Гонерила.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Разбира се, че не се влюбва. Въпросът е, че ще няма такова нещо.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Но в неговото построение, Юлиане, ми се струва, че има едно...

БАНЧО БАНОВ: Доволство, че те се влюбват в него.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Може би това трябва да излезе поясно, за да е категоричен този монолог: "Аз се боря за власт и няма място за спор!" - тази тема.

Технически спектакълът е много труден и този въпрос, който постави Илиана, действително не знам какво трябва да се направи, какви мерки да се вземат, защото на две репетиции вече стават гафове с тези подиуми, а предлагам, че са повече. Опасно е. Не само художествено е лошо, но е и опасно.

БАНЧО БАНОВ: Много са близко двете копчета. Трябва да се помисли по това.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Не знам какво трябва да се прави, но това разкрива някакви доста големи кризисни моменти в помощник-режисьорския ни институт.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Ние нямаме технически директор, другари.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Копчета в главата трябва да има! Интелигентност трябва да има! Да не утрепе някого.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Сега що се отнася до повдигнатите въпроси за езика. Аз считам, че в "Лир" не се говори по-лошо, отколкото ~~в~~която и да е друга наша постановка. Ние напоследък въобще имаме доста големи проблеми с езика на нашата сцена. Влезе една голяма група младежи. Не всички от другите поколения говорят добре. А с езика не сме се занимавали. Просто това трябва да го поставим, другарю Фучеджиев, като една тема на едно от нашите заседания, не във връзка с "Лир", а действително за това, че тука в състава на трупата има хора, които имат възможности, имат вкус към тази работа, просто курсове ли да се направят или какво...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Аз имам пред вид тези неща и след нова година ще видим как ще го направим.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Да се обсъдят редица наши постановки.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: За този, който не може да говори, ще се организират курсове, семинарни занятия. И който не иска да участва в тях, ще излезе от театъра.

ОБАЖДАТ СЕ: Правилно.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Има наши спектакли, в които трудно се чува.

Обиколила съм всички артисти и във всеки случай поне в момента аз твърдя, че няма такива места в постановката, които сега да не се чуват. Чуват се.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Чува се, но не се разбира.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Да се стараем да излезе стихът - това вече е друг въпрос, мелодиката на стиха. Но не са поставяни пиеси в стихове от доста дълго време, струва ми се от десетина години, което е един огромен проблем, изправил се пред Азарян. И аз не считам, че нещата са така зле, както тука излезе.

Проблеми имаме, но не може да се каже, че говорим по-зле отколкото в други наши постановки.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Това не е казал Юлиан.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Не е това утеха, нито е оправдание и е смешно да се казва, че понеже е лошо и в други, и тука не е лошо.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Може би тука проличава малко повече.

Искам да пожелая на състава на "Лир", в който има категорични актьорски присъствия, освен жените искам да кажа за Кент за младежите. На мене много ми допада това, което прави Емил Джамджиев в Осуалд, той се запомня, за Юри Ангелов. Дори трябва да ви кажа за Наско Воденичаров, който има една съвсем майка роля на финала на трагедията.

И да поздравя преди всичко и композитора за много прецизната, деликатна и много образно включваща се музика в контекста на представлението ни. Тази намерена интонация на заетръса, на бурята, на морето с тези медни инструменти, които звучат, създават една атмосфера, много благоприятна трагедийна за звученето на постановката.

Също искам да поздравя Димитър Янбастиев и Таисия за

пластичното решение на двата боя, които ме впечатляват. Това е един диалог с оръжие, една партитура от взаимоотношения, изградени в боевете.

На добър час на всички участници в "Лир"!

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: Аз преди всичко бих искал да кажа, че ние се намираме пред един дебют на режисьор в нашия театър и всичко, което бих казал като критически бележки, е от позицията на човек, който един дебют сполучлив според мене да достигне своите най-сериозни мащаби.

Онова, което е безспорно за мене в спектакъла, е образното решение на спектакъла, рисункът на спектакъла. И от тази позиция аз приемам абсолютно декора и не съм съгласен с бележките които бяха направени тука.

Но веднага бих искал да кажа, че онова, което ми липсва, е, че няма достатъчно хармония между декоративното решение, между образното решение на спектакъла и психологическото му запълване. Т.е. мащабите на този образ в спектакъла според мене изискват друг род мащаби на изпълнение. И това е основното, което ми липсва. Аз започнах веднага с това, а не с достойнствата на спектакъла, които отбелязвам с първата си фраза и които вероятно и по-нататък ще отбележа.

Да вземем блестящото разцепление на декора във финала на първата част, което действа и като символ, действа и визуално страшно много. Ако ние намерим акценти в спектакъла от такъв мащаб, навярно бихме били изправени пред едно наистина блестящо цялостно представление. Какво имам пред вид?

Онова, което говоря, аз го говоря с оглед на това, защото мисля, че в оставащите дни биха могли да се преосмислят някои неща.

Аз гледах две представления. И двете имат различна сила.

Докато в първото представление на така наречения втори състав втората част звучеше значително по-убедително, на сношното представление първата част имаше вид на завършено произведение, а втората част - изведнъж отслабнала, затихнала някак, уморена. Това показва, че вероятно може да се получи значително по-голяма спойка при двете части.

Какво имам пред вид, когато говоря за мащабност и измерение на психологията и единението между образ и психология?

Нека за започнем с крал Лир в изпълнението на Георги. Аз все още не усещам защо крал Лир раздава властта си. Аз мисля, че от тука трябва да се започне, за да се намери точен отговор за едно цялостно избистряне на ролята. Дали я сдава по политически причини, грубо казано, за това, защото усеща, че тази власт така и така ще му се изплъзне, дали сдава властта, ако вземем буквално по текста, защото един стар, уморен човек иска да раздаде на дъщерите си властта и да си отдъхне спокойно, да си пие спокойно, или я раздава за това, защото иска да намери ново усещане за властта, след като е изпитал всички усещания на властта. Т.е. преситен от един начин на управление, търси да намери ново усещане за власт чрез дъщерите си, а той по друг начин да го намери.

Т.е. точен отговор на тези въпроси, най-грубо формулирани, аз засега за себе си не намирам. И мисля, Коко, като че ли от тука трябва да се тръгне със значително по-голяма категоричност.

Изпълнението на Георги е с много професионализъм, сомного майсторство, за което тука се говори. Но за мене все още, особено в отделни части, има известна незрялост, незрялост в изпълнението на крал Лир. Мисля, че в оставащите дни това може и то в значителна степен да се запълни и да се получи една стройна,

цялостна линия на образа - нещо, което Георги умее да прави.

Второ нещо, на което бих искал да се спра, е за речта. Искам да взема отношение специално за този случай. Въпросът за речта се постави тука, защото наистина отдавна ние не сме говорили в стих, а това изисква много сериозно майсторство, изисква много сериозен професионализъм.

Речта тука изниква в три посоки:

Първо - като чуваемост, грубо казано.

Второ - като логика на речта в един стих.

Трето - като емоционално запълване на речта.

Ако ние не съчетаем тези три направления на тази сцена, винаги нещо ще липсва. Не е въпросът само да се чуе.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Разбира се.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: А на места лично на мене логиката на речта ми липсваше. Но важното е, че има достатъчно време да се установи, за да се направи точно.

Белег за говор на стих, колкото и да е странно, снощи беше - също и за тази мащабност според мене - в първата част изпълнението на Асен Миланов. Асен Миланов окрупни речта, направи я абсолютно разбираема снощи, направи образа на Шута и го постави на неговото място и в същото време подпомогна Лир. Един образ като Лир не може сам да се играе от актьора. Той се играе от всички, които са около него, от отношението към него и от помощта с рамото си, с речта си, която всички му подават. Сам артистът никога не може да стигне до края.

Тука бих искал пътъм да отговоря на Юлиан. Въпросът не е до методологията в нашия театър. Ние се намираме в особен период - едно преливане от поколение в поколение. В тази постановка играят няколко души млади хора, които тегърва се вливат в състава.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: И то в главни роли!

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: И то в главни роли. И в този смисъл дебютът на Коко крие много сериозна опасност. Тази сцена ~~тази~~ крие своите трудности. Аз например не помня актьорски дебют на изявен актьор, дошъл откън, да е бил изведнъж страшно сполучлив. Такъв случай няма. Тази сцена някак респектира, действа, поглътта и в този смисъл въпросът, Юлиане, не е само до методологията, а при това преливане на поколенията то е и наше много сериозно задължение да можем онази традиция, която сме приели, да я предадем на тези млади хора, особено пък що се касае до такъв род пиеса като тази.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Дали се развива тази традиция все пак и доколко се развива.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: Задължение ни е и трябва да го постигнем.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: В някои отношения не се развива.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: Инак - чух някъде една фраза, някой каза такова нещо - Народният театър вече може да придобие друго качество, но не онази традиция, която има. Аз никак не съм традиционалист, известно е това, но става дума, че едно наше задължение е да можеш, когато работиш с млади хора, да им внушиш това нещо.

За Мариус аз наистина се тревожа от тази роля. Не за друго, а посоката му, първоначалният му тласък не е достатъчно верен. Аз също през цялото време, може би под влиянието на това, че си спомних за Хорст Дринда, но този образ влияе повече с хладната си пресметливост, отколкото с напрежението, което носи, със страстта, с която трябва да се играе. А страстта, с която играе Мариус, преминава в едно напрежение, която понякога достига своите антисценични размери за съжаление. А той е актьор, на когото

аз много добре познавам качествата. И това напрежение във всички случаи до премиерата трябва да се избие.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Не само че го познаваш, а ти го и цениш високо.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: Да, ценя го, ценя го разбира се. Аз и затова си позволявам да говоря така. Аз съдя като че ли най-много ония, които бих искал да бъдат и могат да бъдат. Защото при него се преминава границата на нормалното напрежение и се получава едно физическо и психическо напрежение, което почва понякога да дразни. Ние разговаряхме днеска на тази тема и мисля, че се разбрахме.

Понеже стана дума за Антони Генов, аз също за първи път го възприемам тука на наша сцена, малко съм го гледал другаде, мисля, че това момче носи много интересни качества, интересно си е направил, изработил посоката на образа. Приемам нещата, които се казаха тук.

Лично аз не мога да приема сцената с пиянството в началото. За мене това е един режисьорски трик не много силен, Коко. Не го оправдавам. Аз разбирам защо е направен, абсолютно разбирам. Но аз мисля, че по-голямото оправдание би било, че той се поддава на тази провокация, грубо казано, защото е човек, който никога през живота си не може да се докосне до злата мисъл. Т.е. ние в тази сцена сме длъжни да подчертаем доброто, вярващото, наивното начало у човека, отколкото че е плод на едно пиянство. Лично аз така го възприех. И двата пъти внимателно гледах. Ти си искал да подпомогнеш тука и физически, и да намериш едно оправдание.

Аз мисля, че обратното звучи значително по-силно.

Няколко конкретни бележки.

Мисля, че червената покривка на сцената с оследяването

на Глостър е абсолютно излишна. Там трябва според мене да се постави една проста дървена маса, а в дъното - там, където става убийството, съвършено условно да се направи една завеса ютена или друга на масата, проста, с някаква бяла лента, с която да се разиграе цялата игра, защото така ми звучи като президиум и едно съвършено ненужно петно в хармоничния декор.

Това е съвсем поправимо. Може би в момента не предлагам най-доброто решение. Масата ми е нужно да е дървена, груба, проста, а за да се развие действието, понеже там си има решение, мисля, че една условна завеса от проста юта може да свърши работа в случая.

Второ, няколко думи за финала. Аз мисля, че там трябва да има много точно разпределение на смъртите, за да не се получи като снощи - зрителите се усмихнаха. Това не трябва да се получава никак. Не мога да намеря думите. Става дума за това да се намерят по-точно миговете кой кога ще пада, кой кога ще умира. Това е въпрос на композиция. Но туп, туп, туп - двама-трима души един след друг - това предизвиква обратната реакция у зрителите. Поне снощи предизвика и от там се замислих и затова го казвам. Ясно е за какво става дума. Точно разпределение на смъртите.

Когато съдим за речта, разбира се не трябва да генерализираме и да правим трагедия от цялата тази работа, защото и Черкелов, и Асен Миланов, и Мария Стефанова бих казал, и Гец, и Савва Хашъмов - това е реч, която звучи, която се чува. И у Антони Генов. Проблемът при Антони и при Мариус до голяма степен е в гласовете им. Тук трябва да се внимава в бъдещата работа с тези млади хора. Аз имам чувството, че на места могат да се прекъснат. А един път прекъснат ли се, свърши! Цялото им богатство, за което говорим, ще отиде. Задължение на режисьорите и на опитните артисти, които работят с тях, е да внимават. Един глас никога не трябва

ва да стига до горната граница и да се прекъсне. А специално с тези млади хора трябва да се внимава.

За съжаление аз не мисля, че съставите са равностойни. Не мисля! Но така или иначе има защита.

Пак бих искал да кажа и да завърша, имам още бележки, които в момента не мога да съобразя, с това. Когато говорих за мащабно изпълнение, аз го поставям от позицията на най-високите изисквания и за зрялост на спектакъла, пак от позицията на най-високите изисквания. Аз съм убеден, че много от нещата, за които сега говорим, ще бъдат поправени.

Другари, търсете мащабното! Повтарям го и мисля, че това е основата. Търсете мащабност, търсете сила на страстите. При такава пиеса човек няма защо да се бои от страсти. Тези пет смърти трябва да бъдат подготвени в цялата пиеса. До такава степен трябва да се търси потресението, за да може всяка смърт да действа по отделно и да действа страшно. Тези пет смърти - само Шекспир може да си го позволи това, трябва да бъдат шест всъщност, защото и Кент си отива - трябва да бъдат подготвени в процеса на цялата пиеса.

Завършвам с това. Аз мисля, че този дебют на Азарян при нас е определено успешен. Всичко, което казах, беше от позицията на човек, който иска това да бъде по-добро.

На добър бас!

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ: Считам се задължен да кажа и аз няколко думи, защото освен че съм вътре в работата, имах възможност да поглеждам и отстрани, доколкото това е възможно.

Като слушам да се говори на заседанието, ми дойде на ум мисълта на Георги Димитров - това, което другите народи са направили за столетие, ние да направим за няколко десетилетия.

В икономиката ние правим тази работа сполучливо и разби-

ра се иска ни се да я направим и в изкуството. И ето сега иска ни се да направим в частност в нашия театър една работа, която хора правят за много по-дълго време, с много повече усилия, с много повече възможности, трябва да си призная, да я направим по-хубаво от тях, или поне колкото тях.

Защо казвам това? Ако трябва да ме попитате като съветник в театъра, аз ще ви кажа. Има ли възможност, премиерата трябва да се отложи за 25 дни най-малко! За да може да се изрепетира тази най-сложна пиеса. Тя е неизрепетирана. Но ние нямаме такава възможност. Ние си позволяваме да извършим нещо такова, каквото Георги Димитров ни пожела - да излезем с "Крал Лир" пред публика преди да сме я приготвили! Тя просто не е готова още, защото не е възможно да се приготви за този срок! Хубаво да се приготви.

И ако някой мисли, че има възможност да я отложим, най-добре е да я отложим. Това мисля аз.

Какво дава основание да се вярва, че Георги Димитров е прав?

За това време с два състава контурите на едно решение с четирите централни роли, контурите на режисьорското решение са така очертани ясно, отделните постигнати парчета така категорично ясно, че ние вярваме, смея да го кажа това, убедени сме, че това, което ще ви покажем на премиерата, няма да има нищо общо с това, което сте видяли.

Аз приемам напълно това, което каза Юлиан Вучков. Аз бих го казал същото. Дори и да знае, че и на двете представления, които ви показваме като основание за този разговор, този, който изпълнява Лир, не ви показва нищо, ами се мъчи да спаси положението, защото сутринта е бил четири часа на инхалации и първия, и втория ден. Първия ден без кой знае какъв ефект, втория ден малко по-добре и затова снощното беше по-различно от онази вечер!

ното.

Това вас не ви засяга, та какво остава публиката, на която ще трябва да покажем спектакъла. Но ние нямаме друга възможност, просто нямаме изход.

Трябваше и аз да кажа като първият изпълнител "и аз не мога". Но както в армията, като хвърлят и резерва, тогава вече се предават. Ние не желаем да се предадем!

ОБАЖДАТ СЕ: Правилно.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ: Макар че от 1 януари ние ще починем за четири-пет дена. И аз вярвам, че това, което се е получавало, което е ставало, ще стане пак, ще се върже едно с друго, ще се получи това, което знаем, че трябва да се получи - концентрични кръгове, които водят нагоре.

Длъжен съм да кажа, че дебютът на Азарян показва не надеждна, а радостна увереност, че при по-лека пиеса, защото при тази той показва такава енергия и търпение, работата може да бъде много голяма.

Да направим всичко и да кажем нова дума в световния театър с постановката в нашия театър е много голямо високомерие. Аз не вярвам в това. То е много трудна работа. С такво желание е добре обаче да се тръгне, защото без това не бива да се прави театър. Но да си убеден, че ще кажеш това, значи лекомислие! Такава голяма пита е това нещо! Такава сложна история!

Примерно на въпроса, който Любчо задава: защо той върши това? Не може да отговори световният шекспиров институт на учениците. Защо той върши тази работа? Изобщо какво иска да каже Шекспир с тази глупост, която извършва крал Лир. Научният шекспиров институт не може да отговори. Може да се тълкува по различен начин и ако имаш право, имаш право, че нашето тълкувание трябва да бъде ясно. Ние твърдим, че заради това! Това приемаме.

Но истината никога не може да бъде една, в никой случай! И не само за тази сцена, изобщо за цялостното тълкуване на спектакъла.

Още веднъж ви казвам: убеден съм, че това, което в последните репетиции ние постигахме, и аз като гледах отстрани, се постигаше все по-плътнo и все по-ясно, не му трябва усилия да се събере в строен спектакъл. Защото аз не съм го виждал спектакъла и не вярвам, че вие сте го видяли. Няма го!

За съжаление ситуацията е такава - нямаме възможност да почакаме, за да го имаме. Но не е работата в лотария: може би пък да стане! Не! Не "може и да стане"! Ще стане!

Това исках да кажа.

КИРИЛ НЕДЕЛЧЕВ: Аз искам да започна от онзи момент на въздействие, който прави сценографското решение. Това е крайна първа част. И от там нататък вече - голямото и силно въздействие, което се получава от тези отломки, които по различен начин се композират и създават много интересни решения за актьорската изява.

Наред с тези хубави неща, които видяхме в спектакъла след края на първата част и цялата втора част в сценографското решение, аз веднага си припомням оня хубав разказ, с който художникът описва декорацията. Той говореше за този плуващ айсберг, за тази студена атмосфера, за оня впечатляващ момент на наистина създаващ условия и атмосфера на сценичната изява.

Какво според мен още трябва към спектакъла да се добави, за да спечели той?

Бих си позволил като зрител да кажа следното. Имам чувството, че първата част, тази строго построена пирамида, този айсберг има нужда от едно нарушаване на тази строга геометрична форма с едно столпяване на тези ръбести части на декора, за да

стигне в оня момент, където много по-хубаво се извява във втората част.

И най-главното това е може би осветлението. Осветлението може би трябва да липсва топлият цвят. Тук трябва да влезе само студено осветление, за да се получи онази богата атмосфера и насищане, защото играем на една черна кутия и може би само с едни светли бели следачи да се търсят основните изразни места. Това ми се струва ще доведе до едно по-богато насищане на атмосферата и едно по-богато усещане. Струва ми се, че това може да стане не лесно, още не е късно да се направи това с едно прекъсване на тази белота. Тази белота като че ли не е улусена като тон, като стойност. В нея като че ли трябва да влезе нещо студено,

Сега се сещам и си мисля дали не трябваше в основата, в грунда на всичко това да влезе и да се напръска със слюда, за да се получи едно реагиране на осветлението, да се подскаже една ледена атмосфера, както аз добре се увлякох в този разказ, който направи художникът. Струва ми се, че това щеше да изреагира на осветлението, този тук-таме блясък по декора и така щеше да се получи онова, което всъщност и режисьорът, и художникът са търсили и ни го предложиха тогава.

За костюмите бих казал, че имат нужда от една сериозна патина. Стоят малко оперно, малко приповдигнато и като че ли стостностите на цветовете са доста отскачащи. Това червено като че ли трябва да се принизи, да стане друго червено. Малко отскача с черното сериозно и високо. Така мисля поне. Ако се намери един по-дълбок цвят, като че ли по-богато, по-спокойно ще влезе в една по-строга мярка всичко като едно цяло. Малко ми бягат двете неща. Но доколкото разбрах, режисьорът има намерение да патинира всичко и да влезе в една по-обобщена, по-цялостна форма на спектакъла.

Да се търси съзвучене на декор и костюми.

Наред с хубавите думи, които се казаха за режисьорската и актьорската работа, аз пожелавам на добър час.

БАНЧО БАНОВ: Аз бих искал да продължа думите на Георги Черкелов и да изкажа съгласие с първата част и несъгласие с последните му думи.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Последните му думи бяха, че ще се получи нещо.

БАНЧО БАНОВ: Не, аз ще се уточня, другарю Филипков. Става дума за неговото твърдение, че напразни са нашите усилия да кажем нова дума в "Крал Лир" и че ако искаме да кажем това, това би било просто високомерие. И понеже той си послужи с Георги Димитров, и аз ще си послужи с негов цитат - че в областта на културата няма големи и малки народи. /Смях в залата/

Аз мисля, че за чест на нашия театър, за чест на режисурата в "Крал Лир", който беше проучен доста основно в съвременната постановъчна практика какво е направено, се търси да се каже една ако не изцяло нова дума, то поне една нова сричка. И ми се струва, че е търсено в "Крал Лир" и е постигнато това по-сложно оркестрово звучене на спектакъла, едно по-голямо философско богатство на мисли, отколкото е прието да се смята по учебници и по книги.

За доста неща литературното бюро разговаря доста подробно при един случай. Аз само ще си послужи с нещо и ще обърна внимание на един факт. Темата за насилието в света, за победата на насилието и за човешката борба срещу него в този спектакъл у мене звучи с много съкровеност и с много болка. В последната картина шумът, който се чува от приборя, който се мъчи да заглуши флейтата и успява да го заглуши, това за мене е темата за непрекъснатото идващо насилие, повтарящо се, с което остават да се

борят няколко души у Шекспир и по-точно в тази постановка един Кент отстъпва от борбата и оставя върху младите плещи на идващото поколение, на един Едгар да поеме тази вяра.

Аз съм гледал доста репетиции и трябва да ви кажа, че спектакълът расте и затова съм съгласен с Черкелов, че по отделно много сцени са правени блестящо, вече се очертават по-големи блокове от сцени и това ме кара да вярвам, познавайки таланта на нашите колеги, че спектакълът ще стане.

Има разбира се доста показност, но аз тука си позволявам да смятам, защото съм виждал и други репетиции, че има влияние и то много съществено тука моментът на умората у актьорите. Аз трябва да ви кажа, че се удивлявам на издръжливостта на някои колеги, които могат да репетират тази тежка пиеса и сутрин, и вечер, а когато са репетирали сутрин, да играят и вечер.

В това отношение аз изразявам моята абсолютна вяра, моята убеденост в достойното отбелязване на 75-годишнината на нашия театър.

Тука искам да кажа, че не случайно е избрана една шекспирова пиеса, защото въпреки че нашият театър няма от доста дълго време Шекспир в своя репертоар и това също така е била една допълнителна пречка и за режисьора, и за артистите, Шекспир от направената справка, която вие ще видите в юбилейната брошура, е най-играният автор в българския театър и като брой на пиеси, и като брой на спектакли, и като брой на постановки.

Това имам да кажа.

САВА ХАШЪМОВ: Тъй като съм страна в случая, бих искал да кажа само две неща.

Първото е, че целята театрална общественост с нескрит интерес, някъде с нескрито желание за провал, чака тази премиера.

ОБАЖДАТ СЕ: Това е вярно.

САВА ХАШЪМОВ: И с нескрито желание за провал! Понеже може би ще остане някога в историята, наистина видях много хора и в салона, и по време на репетициите, а и вън от театъра, които чакат само сензации и точно провал.

По повод на това, което се говори в София и което аз съм чул - че един много талантлив режисьор се среща с един бездарен колектив, който е в състояние да го провали, и обратното също, което е в по-малка степен, но все пак тези разговори съществуват те са налице, искам да заявя пред художествения съвет, че аз лично като участник в тази пиеса благодаря на Крикор Азарян именно за атмосферата, която той създаде за работа между себе си - човек, който никога не е работил с този колектив - и този колектив, който му повярва и трябва да ви кажа с едни много малки изключения, които само потвърждават правилото, този колектив работи с него така, че се стигна до един резултат, който за мене далеч не е нито слаб, нито задоволителен, нито добър, а нещо повече, но не мога да го кажа, защото, както казах, съм страна.

За това преди всичко трябва да благодарим на Азарян.

А що се касае до втората част, за говорната култура и за това какво се разбира и какво не, аз бих искал да благодаря на българската театрална критика, която години наред поощряваше немарливото говорене на сцената като...

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Модерно.

САВА ХАШЪМОВ: ... съвременно, като в живота и т.н., което тя успя да внедри и във ВИТИЗ и от ВИТИЗ дойде това нещо, че на някои хора просто не им се... Аз се гордея, че съм ученик на такива преподаватели по рецитация и техника на говора като Трендафилов, Борис Михайлов, Йордан Матев. И ако на мене ми се чува и се разбира, то е благодарение на тях. А ако на някои сега не им

се разбира, то е благодарение също на тези преподаватели. Но пак казвам, че това години наред се поощряваше и се сочеше Националният театър като "какво е това, там рецитират, там всичко се чува, а когато човек мърмори, това е съвременно, това е интересно, това е модерно".

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Това не се отнася за цялата театрална критика.

САВА ХАШЪМОВ: Не, аз не казвам това. Аз не казвам цялата критика, другарю Вучков.

ИЛИАНА ДРУМЕВА: Нито един ред критиката не е написала в този дух.

САВА ХАШЪМОВ: Въпрос на мнение.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Не разбирам защо се засяга Илиана Друмева. Може да не е написан, но може да се е създадала атмосфера в това отношение.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Не, защото има критици, които цял живот са се борили в защита на обратното. Цял живот! И това е документирано.

ИЛИАНА ДРУМЕВА: Така реагирам, защото и аз пиша.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Не, аз не зададох в такъв смисъл въпроса.

САВА ХАШЪМОВ: Аз завършвам. Извинявам се, ако нещо създадох без да искам...

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Нервен си.

САВА ХАШЪМОВ: Не, не, не съм никак нервен. Обратното, аз нямам основание да бъда нервен. Поне така мисля.

Завършвам още веднъж с това, че поздравявам Азарян за работата и за атмосферата, която той създаде за работата с колектива, който осъществи тази постановка.

КРУМ ТАБАКОВ: Първо за музиката искам с две думи да поз-

дравя композитора и особено режисьора, който е успял да вплете музикалния компонент като един ритмичен двигател на спектакъла, много успешно, много стилно и спомагащ за общия ритъм, за общото развитие на спектакъла.

Имам само две конкретни препоръки.

Този фон, шум, който съществува, като замисъл е добър.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Можем да кажем нещо за английския театър.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Той е реалистичен театър.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Ние го знаем това, че е реалистичен.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Повече от нашия.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Ние го знаем, че е реалистичен и от филмите от телевизията. Там има много жизненост.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: За това говоря.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: А, благодаря, значи сме на едно мнение.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Аз цял живот го говоря това, повече и от вас даже, и го пиша.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Благодаря ти.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Уважавайте все пак, когато критиката е стояла на такива позиции и го виждайте.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Уважаваме го.

ОБАЖДАТ СЕ: Уважаваме го.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Въпреки че голяма част не стои на тези позиции.

ОБАЖДАТ СЕ: Конфликт!

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Мисля, че не е много красив, а е суров и жизнен английският театър, както го знаем от филмите, от телевизията. А не е само красота, както искаше да каже отначало Юлиан Вучков. Но както и да е.

КРУМ ТАБАКОВ: За този фон искам да кажа, че в него има един електронен компонент, който лично аз бих препоръчал, техни-

чески е съвсем възможно, поне да се намали, защото фонът е много хубав като замисъл, но този ефект почва да дава една детонация в цялата зала и в говорителите и особено на по-задните редове, може би на режисьора затова не му е направило впечатление, се чувства като все едно някакъв дефект в уредбата. Още от начало то на спектакъла, отпред не се чува, но назад се чува много лошо. А това според мене е много просто технически поправимо, но трябва да се направи.

Второ, мисля, че финалът като замисъл е ясен с вълните, флейтата и с бученето, но би трябвало едно от нещата да доминира защото тези три компонента плюс текста мисля, че стават малко повече. Това също смятам, че е много просто поправимо, ако режисьорът смята за нужно.

За текста искам да повтора това, за което ставаше дума. Всъщност Савата каза това, което аз исках да кажа - че тука пролича фактически заради това, че пиесата е в стихове, този от години вече внасян в нашия театър дефект - категорично разваляне на говора. Театъра го обвиняваха за прекалено красив говор и т.н. Мене ме е страх, че младите актьори са твърдо убедени в обществено създаденото мнение, че модерният говор трябва да е опростен, но опростен не значи на два тона семпъл, че дори да се осъществи някакво мероприятие, то ще срещне съзнателна съпротива у някои от тези хора, защото те за съжаление са убедени, както каза Савата, в това, че те са модерни, че това е нов и правилен начин.

Аз нямам нищо против, ако те могат да внесат нещо ново, но то трябва да се замести с богатство.

По повод на техниката също искам да кажа, независимо че нямаме директор. Просто новото сложно управление на техниката среща също съпротива у техническия персонал, който иска да си

кара по старому, и се получава така, че бъркат, няма елементарни навици и в помощник-режисьорите, и в другите. Аз понеже съм във връзка малко със сцената отзад, трябва да ви кажа, че стават сме ни понякога и опитните работници не разчитат на сигналите, които се подават много често от помощник-режисьора.

Трябва просто със закон да се проведе някакво обучение на персонала да работи с тази сложна техника.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Само две думи бих искал да кажа.

Аз изцяло приемам и двете части на Черкелов без тази, за която Банчо с основание направи бележка. Мисля, че вътре в неговото изказване имаше едно изстраждане на нещата и всички бележки, които се направиха, те са вътре в неговото изказване.

С Азарян четири-пет пъти сме се виждали по една секунда в коридора и аз винаги съм му казвал, че тука по-бавно зреят нещата. Така ли е Коко?

КРИКОР АЗАРЯН: Така е, другарю Филип.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: По-бавно зреят. Не защото са недобри майстори актьорите, а защото по-дълбоко и по-внимателно пристъпват към работата си. И цялата концепция, за която тука така хубаво се говори и обясни, ще дойде в процеса на представленията.

Аз също смятам, че ние имаме една сполука и сполуката ще дойде узряла тогава, когато напълно улегнат нещата в актьорите, като ги изпробват.

Що се отнася до Донкин, на мене ми се струва, че неправило е подведен образът, като се е подвел режисьорът по линията на натурела на актьора.

За декора две думи. На мене ми се струва, че твърде малко говорихме по този въпрос. Всички неща можеха да станат по-леко. Можеха да станат с повече театралност, без да искам да кажа бутафорност.

Мисля, че сега трябва да се направи нещо за костюмите, за което говори Кирил Неделчев. И трябва да се направи за оцветяването на първата част на декора, защото той тъкмо сега стои малко театрално-бутафорен. Не става въпрос за оцветяване с боя, но става въпрос за цвят да му се хвърли и то студен цвят да му се хвърли - синкав ли, какъв ли - с прожекторите.

Аз също смятам, че в процеса на двете репетиции извънредно много неща ще улегнат. Малко трябва да си почине крал Лир, става въпрос за Черкелов, и в процеса на другите представления, тъй като Коко ще си следи нещата, нещата ще доузреят.

На добър час!

АЛЕКСАНДЪР ПАНКОВ: Аз искам само да кажа, че това, което каза др. Филипов, е и според мене така и може би е необходимо още да се поработи с осветлението, защото белият декор поема всякакъв цвят и ние можем да го оцветим с прожектори, което е в наша власт. Но нямахме много време за това нещо засега. С др. Азарян имаме може би два следобеда, смятам, че ще се съгласи да минем на по-цветно осветление

Освен това искам да кажа, че режисьорът опрости промяната, която беше малко сложна в началото, и сега смятам, че никак не е сложна и напълно е в силите на нашия колектив да се справи с тази промяна. Техническият състав е много дисциплиниран и стриктно изпълнява задълженията си. Обаче в случая за съжаление тази пиеса, която все пак е сложна, попадна в ръцете на един помощник режисьор, който не е работил на голяма сцена или отдавна не е работил...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Нали са двама?

АЛЕКСАНДЪР ПАНКОВ: Двама са, обаче води Зографова. Бранкова седи като втори помощник-режисьор.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Трябва да го води Бранкова.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Как може да бъде това нещо!

АЛЕКСАНДЪР ПАНКОВ: А то трябва да бъде обратното според мене.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Кой е казал, че ще води Зографова а не Бранкова?

АЛЕКСАНДЪР ПАНКОВ: Не знам, но точно така е в момента. Колкото пъти съм присъствувал, основно води Зографова и понеже ѝ липсва хладнокръвие, изпада в паника и почва да дава противоречиви команди и обърква цялата работа.

Може би трябва да наредите, другарю директор, Бранкова да си поеме пиесата.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Нарещам го веднага това нещо. Ние сме поставили Мария Бранкова да води.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Да не е късно това.

АЛЕКСАНДЪР ПАНКОВ: Не е късно.

ОБАЖДАТ СЕ: Знае ли тя?

АЛЕКСАНДЪР ПАНКОВ: Знае разбира се.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Бранкова няма достъп до пулта и иска с глас да командва. Това е смешно.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Значи веднага да се поправи това нещо.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Две думи за говорната култура. Аз помолих другаря директор с писмо на постановката, която ще правя, да дойдат двама специалисти да работят с младите актьори.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: Бих искал в началото да отбележа много добрия превод на пиесата. Това го казахме, но бих искал да се протоколира. Бих искал да отбележа наистина много добрия превод на пиесата.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Във връзка с това искам да кажа, че благодарение на усилията на Крикор Азарян преводът беше значителен.

но подобрен в състава на нашия театър, като вариант на нашия театър. Валери Петров прередактира почти основно печатното си издание. Много от архаизмите на превода изчезнаха. И въобще в момента, ако сравняваме двата текста, сравнението е в полза на текста, който се играе на наша сцена.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Друг иска ли да се изкаже?
Режисьорът иска ли думата?

О Т Г О В О Р Н А Р Е Ж И С Ъ О Р А

КРИКОР АЗАРЯН: Идвайки сега на художествения съвет, имах пред вид това, което съветът е гледал, а съветът нито е задължен, нито пък някой има моралното право да изисква да присъствуват на повече репетиции, а пък редица членове на съвета гледаха пет-шест пъти репетициите, аз се боях, че тука ще се направи един повърхностен анализ повече с добри думи, казани за това, което е видно, и по-малко задълбочен анализ на спектакъла, с по-малко критични бележки.

Трябва да ви кажа, че аз съм благодарен на членовете на художествения съвет, че се изказаха критично, защото първо това ме убеди в искреността на тяхното изказване, защото повечето неща, които се казаха в този аспект, аз ги споделям като режисьор, гледайки етапа от процеса сега.

Второ, това е полезно за разговора. Това може да го отнесем към нещата, които ще се казват като пожелание, като забележки, това са нещата, които ще ни помогнат на нас в предстоящата ни работа. Казвам работа, защото аз не считам, че тези две репетиции - разбира се с това нищо ново не казвам - които ни предстоят, са само времето, през което ще узрее и ще става представлението. Аз имам пред вид и представленията, особено първите пред-

ставления, които непрекъснато ще бъдат един процес.

Другари, трябва да ви кажа, че след като аз като нов човек тука, срещах се тука за първи път с един колектив, който повече или по-малко аз не познавам, дойдох тука, няма да скрия, че имах щастливи дни, когато съм излизал от репетицията вдъхновен, щастлив от срещата ми, познанството ми с нови хора с интересно мислене, с неочаквани реакции, с открития на репетициите.

Разбира се няма да бъда докрай искрен, ако не кажа, че съм имало дни, когато съм излизал с чувството на човек, който е попаднал не на своя улица.

Вземайки пред вид последния месец, когато вече бяхме на сцена, трябва да ви кажа, че аз бях много окрилен, защото в отделните сцени ние сме постигали резултати в смисъл, когато сме разработвали отделната сцена, ние сме постигали много интересни резултати в написването на буквите, когато започнахме да събираме сричките, когато започнаха отделните думи в тези отделни картини. И това е именно онова, което и сега ме кара с оптимизъм да говоря за утрешния ден. Защото почти всичко, за което се говори, и почти, всичко, което все още не става, аз в отделните сцени съм видял актьорите да го правят.

Трудностите започнаха, когато това трябваше да се обедини, когато трябваше да се свърже изречението, да изплува. Тогава дойде този естествен така да се каже проблем за времето. И тука др. Черкелов беше прав, че се оказа, че хора, които имат второстепенни и третостепенни роли, така да се каже всеки ден репетират, а главните изпълнители - през ден! И така да се каже някак си има един момент на, как да ви кажа, потопа се в обстоятелствата и тъкмо той нещо направи, чат и той излезе. И пак наново! И този процес беше доста мъчителен.

Сега аз мисля, че главният проблем, който стои пред главните изпълнители, е именно този - композирането на ролите. Защото ние нямаме с тях различия по отношение на това какво се прави какво се казва в тази сцена. Става въпрос как това да стане по най-художествения, по най-емоционалния, по най-вълнуващия начин.

Аз не искам да подценявам, тука има много хора, които извънредно залагат на това нещо, има много хора, които свързват така да се каже съдбата си с това, което ще правим, но аз смея да смятам, че аз най-много съм заангажиран. Девет месеца аз се занимавам с тези другари. И онази вечер след първия художествен съвет, който беше по причини, които ми бяха ясни, защото др. Черкелов беше болен и той ме предупреди, че няма да може да играе, защото утре вечер, каза, ще дойде публика, а аз за нея съм задължен да си пестя силите. И макар че знаех, цялостното впечатление, трябва да ви кажа, че като си отидох, си казах: добре, от 30, да бъдем нахални и да смятаме 40 творчески години живот, аз една година отделих за "Лир". Разбира се може и да не стане. Винаги може да не стане и естествено е да не става. И естествено е човек да се учи повече от неуспехите си, отколкото от успехите си.

Но една година си отива. Онзи ден чета във вестника **Интервю** с Ефрос. Той за една година поставил три пиеси в своя театър, една пиеса в Америка, били са на гастрол в Единбург, завършил филм и поставял телевизионна постановка! Значи какво става?! Защо? Нима толкова дълго живеем ние, за да си позволим да бъдем хем и мъдри към неуспехите или към релативните успехи!

Аз завършвам този абзац с това, че аз най-много бих искал тези усилия, тези мъки направо, другари, да дадат един резултат.

Защо акцентирам върху този момент? За това, защото имаме

случая с Кондов. Тъжен случай! Аз не бих искал да го коментирам. Но половината от репетициите са отишли там, другари! Половината от усилията са отишли там! И ако днеска на 30 декември ние говорим за премиера на 5 януари, това донякъде е така, защото е съществувал Кондов.

Пак казвам: аз го споменавам, но не искам да го коментирам, защото това е болка, това е рана. Това е рана за труд, а не за резултат. Това е рана по един процес, а не за един краен резултат.

Аз бих искал да спомена някои изпълнители, които мисля, че незаслужено бяха забравени, неспоменати или пък имаше спорове около тях.

Най-напред искам да започна с Черкелов. С Черкелов, макар че тука много подробно се говори за него, случаят е такъв. Аз вярвам в него, защото по отношение на мисленето за "Лир" като пиеса, Лир като образ между нас е съществувало пълно разбиране. И така да се каже антената, на която Черкелов мисли, честотата, на която той мисли, и моето мислене, понеже съвпадат, това ме вдъхва с надежди, това ми вдъхва вяра.

Това, което се каза тука от някои - че все още няма нивото така да се каже на вострастеност, нивото на изстраждане - това е вярно, това е факт. Но аз това си го обяснявам и го оправдавам просто с това, което той сам каза - че все още е в процес. Аз мисля, че той се бои да се хвърли, защото все още процесът не му е позволил да композира цялото.

Това е първото, което исках да кажа.

Втори пункт. Трябва да ви кажа, че вие, които гледахте само вчера и завчера, видяхте най-слабите репетиции на Георги Георгиев-Гец и особено вчерашната репетиция. Той беше безкрайно уморен! Той нямаше вид така да се каже в развитието на образа си

във вчерашната репетиция. Той нямаше потенция. Но трябва да ви кажа, че това е един актьор, който е такъв, че ще си спомням за работата ми с него само с огромно удоволствие! Той като един черноработник е така да се каже парче по парче на репетициите с пълно отдаване! И аз съм убеден, че това, което прави Георги Георгиев-Гец, е най-малкото ново в неговата творческа биография като изразни средства, като характер на изграждане. Защото ние го знаем в негови много силни изяви в съвременни роли, съвременни герои и т.н. и т.н.

Но поне в това, което Шекспир ни предлага тука, аз мисля, че той прави една втора част с една такава епична мъдрост, че просто имаме едно парадоксално изграждане на образа. Защото трябва да ви кажа, че един Глостър може да бъде много сълзлив и много мелодраматичен. Той прави един суров образ.

И вторият човек, за когото бих искал да реабилитирам, може би съм субективен, това е Мариус Донкин. Според мен - аз не споря с никого, дори с хора, които го познават по-добре и от мен - това е един безкрайно талантлив човек, с много вътрешна енергия, а трябва да ви кажа и с много съвременно сценично присъствие. Може би той е преекспониран в някои неща, но за това аз нося отговорност, за това аз нося вина. Защото добувайки му се, радвайки се на неговите потенциални и емоционални възможности, вероятно съм го подбуждал и провокирал така някакси да се изконсумира докрай.

В случая вероятно не съм постъпил най-педагогично.

Не съм съвсем съгласен с мнението, което се сподели тука и от др. Кабакчиев, и от др. Филипов, а и от други, че това е един рационален образ. Извинявам се, че ще опонирам едно ваше мнение, но предполагам, че тука наистина е изиграло някакво влияние - това и др. Вучков го каза - впечатлението, което ви е ос-

тавил този немски актьор.

ОБАЖДАТ СЕ: Дирда.

КРИКОР АЗАРЯН: Да. Другари, героят започва с един монолог в който казва в петнадесетата или шестнадесетата дума следното: "Аз ще стъпя на шията ти". И следващото е "чувствувам как раста" Чувствувам как раста, усещам как раста. "Природо, подкрепяй незадонните си рожби!"

Другари, негов бог е природата. Природата е първична стихия. Природата не е рационално нещо. Той е избрал за бог не нещо което е рационално, а напротив - сляпата природа. първичната природа. И той казва: чувствувам как раста. Значи този човек има нужда именно от емоционално взривяване, от емоционално кълнене, от емоционално! Той не постъпва математично.

И второ - той завършва като жертва на смоята емоционалност. Той приема един двубой, който разумът би го накарал да откаже. Съгласно правилата на играта, той няма право да приеме този двубой, но той се отдава на страстта си и именно неговата емоционалност замъглява съзнанието му. Той казва: въпреки че аз имам правото да откажа, ще се съглася.

Яго никога не би направил това нещо. Яго, който е именно рационалният герой, не би направил това. Но той го прави.

Затова смятам, че подходът към образа и решението на образа не е неправилен. Може би има преекспониране, за което лично аз нося вината.

Аз мисля, че основният проблем - тука много хубаво се изказа и др. Кабакчиев по отношение на тази съдбовност - е именно този. Чувството, съзнанието на героите на Шекспир е, че са призвани да обяснят света. Те живеят с чувството за отговорност пред времето да сложат порядък в хаоса. Именно това чувство, това усещане, това съзнание в някаква си реалистична степен разбира се в

измеренията на XX век трябва да съществува и у актьорския колектив. Аз дори бих казал нещо повече - у целия творчески колектив като се почне от Лир, до последния сценичен работник. Защото те трябва да живеят с чувството, че не може наистина като се играе "Лир", да сложат едно странично перде, което е скъсано, а някой тука дори каза, че в провинцията няма такова нещо.

И ако примерно в една пиеса на Мрожек може да има едно скъсано перде, дори като че ли естетиката на някои автори позволява това нещо, тука в Шекспир страничното перде да бъде скъсано или да се клатя, когато зад него се минава! Или вратите да бъдат вързани със сиджимки, буквално със сиджимки, които като се отворят, сиджимките се виждат.

Просто тука трябва друга организация и друга култура на техническо обслужване.

И аз затова искам да завърша с една безкрайна молба. За разлика от други, дори не за разлика, а просто би трябвало така, но инерцията ни е такава, че излезе ли съвет, дойдат ли до представление, вече техническият състав казва: свършихме, дайте следващото.

Аз много моля техническите служби да имат пред вид това нещо.

Бих искал тука да подчертая, че др. Панков има личен принос все пак за нивото, което сега съществува. Поради ред обстоятелства, които тук не е мястото да анализираме и да обсъждаме, нещата вървяха много зле. И трябва да ви кажа, че само неговата изключителна енергичност и съвестност допринесоха все пак нещата да бъдат доведени до това ниво.

Аз имам молбата това усилие да продължи по отношение на редица неща, както и едно искане, което ще имам - сега да не занемавам съвета с това нещо - допълнително.

Също така ще направим и осветителната репетиция.

И сега имам една такава молба: Как да направим наистина тези костюми да се обработят, особено на Лир и някои други. Защото те са недовършени. Аз ще помоля да се проведе един разговор с художника от завеждащ постановъчната част и ако той няма възможност да дойде, да помолим тука нашите ателиета или кой може, аз не познавам хората, това нещо да се довърши.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Кога ще бъде направено това нещо?

ОБАЖДАТ СЕ: На 3 и 4 януари.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Нали ще имаме представление?

ОБАЖДАТ СЕ: Ще има репетиции, но това нещо не пречи.

КРИКОР АЗАРЯН: Другарю Фучеджиев, на трети сутринта може и след обед и вечерта на представлението.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: А ако не се съгласи Генев?

КРИКОР АЗАРЯН: Не, той трябва да дойде и той да го направи.

ОБАЖДАТ СЕ: Да покаже само.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ: Ние си пожелахме тука той да дойде. Ама ако той не дойде?

КРИКОР АЗАРЯН: Това казвам и аз.

САВА ХАШЪМОВ: Тука е Кирил Неделчев, тука е Панков, тука е Венера - трима души, които...

АЛЕКСАНДЪР ГРИГОРОВ: Той спомена, че ще заминава някъде. Може би е заминал.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Другарю Фучеджиев, въпросите се решават от режисьора. Да сложим точка.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Да, ама Азарян не ще да ги решава тези неща.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: А, като не ще, тогава да не го поставя

тука. Режисьорът е фокусът, около който се събира всичко.

ОБАЖДАТ СЕ: Разбира се.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ: Няма място за такава деликатност. Ако той не иска да откликне на твоето желание, ако той не иска да се ангажира с това, поемаш си отговорността. Постановката е твоя. Имаш подкрепата на ръководството предполагам, но ти ще си кажеш: елате и поправете, той не желае да присъствува. Няма да се подпише под такова нещо! Ами това не ти върши работа.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНО ИЗКАЗВАНЕ

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Панков трябва да изясни тази вечер и утре възможността Генов да дойде тука и да свърши тази работа. Ако Генов не бъде намерен или пък ако не иска да дойде, съгласен ли е режисьорът това да бъде извършено тука с него...

КРИКОР АЗАРЯН: Точно това казвам.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Така. То ще бъде извършено от режисьора и нашите художници и с началника на постановъчната част. Всички, които трябва да участвуват тука в тази работа - ателиетата и т.н., ще бъдат впрегнати от сряда сутринта.

САВА ХАШЪМОВ: А бе работи се за 5 януари.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Другари, да приключваме. Аз няма да взема участие в дискусиата. Искам да кажа само няколко думи.

Още веднъж се убеждавам, че художественият съвет не беше направен навреме, въпреки всички мои добри желанија и намерения, а също и клетви, които съм произнасял тука в художествения съвет. Изглежда, че съм мека Мария и не мога да преодолея тази работа. Ако имаше една чиста седмица тука, можеха да се направят редица неща. Ние тази чиста седмица я нямаме. Ние имаме всъщност два дни. Това са сряда и четвъртък.

Аз гледах на няколко пъти, но откъслечно - цели репетиции не съм гледал. Трябва да кажа като мое впечатление, че първата част малко не ми беше пълна. Имаше една студенина, една празнина може би. Откъде да знам. Аз малко емоционално възприемам нещата, а не теоретически и не като спец. Първата част ми стои малко неуплътнена като емоционално въздействие. Има едни мащаби, едни пространства, които ми стоят малко студени и празни. Това е моето така да го кажа впечатление, не бих казал базирано на многократни наблюдения.

Но в този спектакъл има много хубави и много големи постижения, за които се говори тука. И струва ми се, че в това малко време, което остава, трябва да бъдат положени усилия да бъдат вързани нещата, да бъдат вързани гашите, за да се постигне онова цялостно въздействие на спектакъла, в което трябва да ви кажа, че аз съм убеден. Аз вярвам на нашите актьори. В нашата актьорска трупа има една особеност - че в последните дни много не се напрягат хората. Това не знам дали е в интерес или не е в интерес на театъра. Но на базата на този малък опит, който имам, аз съм убеден, че работите ще станат, че ние ще имаме една великолепна премиера.

Аз искам тука да отбележа специално труда на Крикор Азарян - човек с много дълбоки познания на материята и с много етика. Искам да отбележа също така и труда на нашите актьори.

Обаче искам да изкажа и огорчението си от някои неща, които съществуват като недъзи в нашата актьорска трупа и в отделни хора, и в трупата като цяло, за които аз съм принуден, след като мине тази премиера, след нова година, ~~да взема~~ ^{да взема} много радикални мерки. Това ще бъде обсъдено тука с хората, които стоят на ръководни места в театъра и не само в театъра, ще бъде обсъдено с обществените организации, защото повече не може

да продължава. Не може вчерашни келеши - извинявам се за изрази тука в театъра да идват, когато им скимне на репетиция, по което време им скимне и да правят каквото искат! Това нещо няма да го допусна и от театъра ще бъдат уволнени актьори. Това го заявявам най-категорично. Аз съм доведен тука да сложа ред, но разбрах, че с добро това нещо не става. Ще бъде осигурена една система за абсолютен контрол за всеки по отделно и в първия случай, когато има нарушение, а аз ще проверявам най-педантски, въпреки че аз не съм педант, от тука ще бъдат изхвърлени актьори. Това го заявявам най-отговорно.

Хайде, аз съм директор тука от три години и горе-долу съм понавлязъл в работите. Но идва един човек, който е нов и който дойде тука след дълги преговори. ~~Той~~ трябва да ви кажа, че аз с Азарян съм водил много дълги преговори. Той се страхуваше и има основания да се страхува, макар че страховете навън малко ги преувеличават, аз съм убеден в това нещо. Но тука в нашата актьорска трупа съществуват елементи, които трябва да бъдат поставени на мястото си. Това нещо ще бъде направено.

Искам да отбележа, че този дебют на Крикор Азарян тука в театъра, абсолютно убеден съм, ще бъде успешен, защото са показани и в репетициите, макар и не като цялостно завършено представление, много интересни неща. Имаше една интересна творческа атмосфера по време на всичките репетиции. Изобщо човек, който достойно застана на мястото си, зад своя дълг и направи всичко, което беше в неговите възможности и сили, за да изведе докрай едно дело, с което ние ще се покажем на 75-годишния юбилей.

И аз съм убеден, както каза и Черкелов, че то ще бъде направено достойно. Има време. Нямаме възможност, както постави въпросът Черкелов, нито да отлагаме, нито пък аз съм много убеден, че трябва да отлагаме, макар че тука бяха изядени репетиции

с тези неща.

Вие знаете, другари, въпросът за тези двойни състави е съществен за театъра от друга гледна точка.

САВА ХАШЪМОВ: Социален проблем.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Социален проблем, професионален проблем. Защото иначе щяхме да турим по един изпълнител, 60 репетиции - 60 репетиции!

Искам да кажа и друго - че аз вече имам намерение, идвам на мисълта за три постановки на голямата сцена и три или четири на камерна - колкото могат да станат. Но в никакъв случай нещата не бива да се проточват, защото съм убеден, че едно протакане дава обратните резултати. Достига се до една точка на напрежение в която човек изконсумира своите възможности, своите способности, своя възглед, и от там нататъка вече работата или започва да буксува, или започва да пада.

Така че аз съм привърженик на едно добро, прилично темпо.

Искам да отбележа всички затруднения, които съществуваха около тази постановка, около нейната изключителна сложност. Всички вероятно са съгласни, че това е най-сложното нещо, което може да се прави, най-трудното. С отбелязването на тази особеност на постановката смятам, че след като имаше два състава, след като станаха някои инциденти и все пак имаме такива резултати, ако не бяха тези двойни състави и тези инциденти, в рамките на тези три месеца работите можеха да бъдат завършени нормално.

Но това е разговор, който вече нас не ни интересува. От тука нататъка няма място вече за тези разговори. На 5 януари имаме премиера, в сряда и в четвъртък трябва да бъдат положени всички усилия. Режисьорът чу бележките, които бяха направени тука. Той има възглед по въпроса. Ще гледаме да направим всичко

възможно, за да се представим достойно, в което аз - още един път подчертавам - не се съмнявам. Аз не съм безпочвен оптимист, просто познавам възможностите на хората, които са ангажирани в постановката, и режисьора. Познавам и тази особеност, която ги вкарва така да се каже в боя напълно въоръжени.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Нещо за говорната култура щяхте да кажете

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: За говорната култура, след като минат празниците, искам да кажа следното. При започването на всяка постановка режисьорът е човекът, който има прерогативите да определи кои от актьорите трябва да следват семинарни занятия.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Да не казваме семинарни занятия, а да кажем работа с езика.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Да, да работим с езика. Това трябва да го правим малко тайно, защото ще кажат, че в академичния театър ...

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Не тайно за това. Във всички академични театри това нещо се прави и трябва да се прави.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Добре.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ: Особено когато става дума за мерена реч за класическа пиеса. Това се прави открито.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Това ще се прави регулярно. Режисьорът ще определя. Трябва само нещата да се диференцират и да се отправят точно: този има нужда, другият няма нужда. Да не вкарваме хора, за които това не е необходимо и за които това ще бъде едно бреме.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Младите хора.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Но младите хора очевидно трябва да минат през това.

САВА ХАШЪМОВ: Извинявам се, че след вас, но просто бих

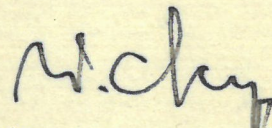
искал, другарю Фучеджиев, да кажа една дума, която може би аз съм длъжен да кажа, защото съм работил най-много. Искам да благодаря на асистент-режисьора, който свърши великолепна работа, която според мен досега в нашия театър не е вършена от асистент-режисьор. И то не асистентска работа, а работа на втори режисьор. И да му пожелае успешна самостоятелна работа.

ФИЛИП ФИЛИПОВ: Като изключим асистента на нашия приятел Гончаров. /Смях/

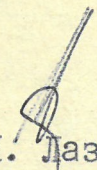
ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Закривам заседанието.

/Закрито в 18,40 часа/

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

/Д. Фучеджиев/

СТЕНОГРАФ:

/Л. Лазов/